sosyal adalet

21 MAYIS 1963 SALI HAFTALIK SİYASİ GAZETE YIL: 1, SAYI: 10 FİATI: 1 LİRA

Patronun işçiye cevabı : Lokavt

KAPATILAN KAPILAR ÖNÜNDE İŞÇİLER

SORUMLU HALK DEĞİL AYDINDIR

Toprak reformundan ne anlıyoruz?..

sosyal adalet İÇİN sosyal adalet'E

Benim ülkücü öğretmenlerim

Bazı gerçekleri anlatmak istiyorum. Öğretmen okullarını tanımaya yaşayışlı olur. Köy Enstitülerine karşı olanlar birazda öğretmen okullarına karşı cıırlar belki (!)

Geçen yıl Hasanoğlan da Yılanların Öcü'nün oynanmasını sağladım. Sonra ardımızda bir takım adamlar Kuşkulu kişi olduk çıktık İzlediğim yayınlara dek kovuşturulmaya başlandım. Bir gün tepeden inme «Seni Kayseriye sürüyoruz» dediler. Gidi mez mi? Feyzioğlu'nun memleketi bu!

Okula vardığım andan itibaren müdür çıktı karşıma. Kurtuldum derken, gördüm ki bu müdür daha allahlık. Gelen mektuplarımı, gazetelerimi vermez. Ardımızda yine müdürün adamları.. Jurnalciler, çıkarcılar. Yatağım, valizim aranır oldu. Bir gün de, kendilerine mektup yazıverdiğim candarmalara teslim etti beni. Durumu anlattım da zor kurtardım yakayı.

Bir gün odasına çağırdı ve uzun bir nutuk çekti bana. Şöyle diyordu Müdür Bey:

— Madem ki sen komünist değilsin, neden herkesten ayrısın? Neden senden başka Sosyal Adalet, Yön, Vatan okuyan yok? Neden yok Makal'ı Fakir'i senin gibi seven? Demek ki sen komünistsin. Sen buraya okumaya geldiğin halde, neden derslerini ezberlemezsin de boktan şeylerle uğraşırsın. Haydi al bavulunu, süresiz tart...

Ve köyümdeyim şimdi. İş—mış aradım olmadı. En iyisi köy. Kulakları çınlasın müdürün. Orada okutmadığı kitapları şimdi burada okuyorum. İlyas geliyor, Halit, Celâl, Naciye Fatma tüm toplanıyorlar başıma. Bizim Köy'ü okuyorum onlara. Öyle seviyorlar ki., Köyümüzün çocuklarının zevkleri bile yöneticilerden üstün.

Mektup alıyorum Pazarören'den. Konuştuğum arkadaşları kuvuşturuyormuş şimdi. Tüm ilerici öğrenciyi yok etmek istiyor besbelli.

Benim ilerici öğretmenlerim sizlere sesleniyorum. Geride kalan arkadaşlarını koruyan. Düşünen arkadaşları yitirmeyelim. Yazalım, çizelim, savaşalım, kurtaralım Anadolu çocuğunu.

İsmail Gençtürk

sosyal adalet
HAFTALIK SİYASİ GAZETE

21 MAYIS 1963 YIL: 1, SAYI: 10

İmtiyaz Sahibi: Cemal Hakkı SELEK
Yazı İşleri Müdürü: Turhan TÜKEL

İDAREHANE. Cağaloğlu, Molla Fenari Sokak. No. 30—32 (Vatan Matbaası) Tel: 22 93 15
FİYATI : 100 Kuruş.
ABONE : 3 Aylık 10 Lira,
6 Aylık 20 Lira,
1 Yıllık 40 Lira,
Yurt dışı abonelerde posta ücreti abone bedeline eklenir.
İLÂN: Beher Sütunda Santimetresi 25 liradır. Renkli ilânlar özel tarifeye tâbidir.
DİZİLDİĞİ VE BASILDIĞI YER: Va-

DüZENİN ADINA NE DEMELİ

Başkente yağmur sicim gibi yağıyor. Muayenehanenin aralığına sığındım. Giysilerinden yabancı yabancı bakışlarından köylü oldukları anlaşılan erkekle kadının yanına sokuldum. Yılın bereketliliğinden söz açtık. «Bu yıl bizim Amasya tarafında da bereket iyi» dedi. Niçin geldiğini sordum. Yanındaki kadını göstererek «Yüreğinden hasta» dedi. Derdine deyindim ki açıldı. Sözlerimin Anadoluca olduğunu görünce ısınıverdi.

«Bey, bizim oralarda derdine çare bulamadım. Çok döküldüm. Sulumu (tarla) satıp buraya geldim. Tıp okulunda bir hocayı söylediler. Taksiciye okulu buldurdum. Kapıcıya hocayı aradığımı söyledim. Kapıcı «Buraya getirmişsin ama iyi bakmazlar. Saat üçte hoca muayenehanesine varır. Önce git bir muayene ol. Sonra hastam diye okulda iyi bakar. Gel muayenehanesini göstereyim» «bindik geldik. Şimdi doktoru bekliyorum. Valla bey orta yer soygun üzerine. Muayenehanede para almadan okulda iyi bakmıyor anlaşılan. Ne yapacaksın, can bu. Ne icabederse yapacağım. Umudum kalmasın.»

Yukarıdaki konuşma Taşova'nın Yolaçan köyünden Ali eŞenel'in sözleridir.

Devlette aylıklı çalışan bazı doktorlar, hocalar, resmı görevlerini yemlik olarak kullanıyor. Hastahaneye yatabilmek için önce muayenehaneye uğramalı. Hastayı muayenehaneye götüren kapıcı tenbihli mi? Ali Şenel'in dediği gibi, belki beş on lirada ona veriyordur. Ağalar, aracı dayılar, elçiler, ilim yuvası fakültede de varmış. Ali Şenel'in tarla parası muayenehane gümrüğünde bölündü.

Tarlasını satıp derman arayan yoksul köylüler, dalavereyle, kitabına uydurularak niçin soyuluyor? Buna olanak veren düzenin adına ne demeli? Sömürücüler utanmıyor mu? Yoksulun parası midelerini delmiyor mu?

Devlet hastahaneleri, okul kilinikleri yemlik olmaktan kurtarılamaz mı? Yeteri değin para verildikten sonra, dışarıda muayenehane açmak yasaklanmalı.

Ali Şenel'e şifalar dileyip, dolmuşa bindim. Şoför polise kızmış «Bu memlekette dürüs insanlara ekmek yok» dedi. Doktor beyi haklı çıkarır gibi bir söz. Doğumevindeki oğlum Özgür'ün yarınını düşüne düşüne yürüdüm. Gökyüzü bunaltılı. Düşüncelerime, sokaklara, insanlara bunaltının umutsuzluğu çöktü.

BİNLİKLER, METELİKLER

«Para ile imanın kimde olduğu belli olmaz» demişler. Doğru, çok doğru bir söz.

Abdi Ağanın kılığına, kıyafetine bakmayın. Marazlı'lıdır o. Marazlı, Alanyanın bir köyüdür.

Oralarda tanımayan yoktur Abdi Ağayı. Yılda sekiz bin sandıktan fazla muz satar o. İstanbul da muz depoları vardır. Yalnız muzdan yarım milyon kaldırır yılda, Devlete verdiği vergiye bakılırsa ağlamak mı gerek, gülmek mi, kestirilemez.

Abdi Ağanın köyünde, üç-beş koyunun sütü ile geçinen, öküzün saprasını satan, elin toprağında çalışan aç, sefil, hastalıklı yoksullar, Abdi Ağaya on lira karşılığı bir gün boyu çalışan emekçiler, iki dönüm tarlaya gömülü kalmış, çile dolduran köylüler var. Bunların verdikleri vergi Abdi Ağadan farklı değil. İkisinin adını da çiftçi koymuşlar çünkü. İki dönüm tarla bir çift öküz ile karanlık bir hayatı yaşayan da çiftçi, yıllık kazancı binlerce liraya varan ağa da çiftçi. Hep aksilikler çiftçi olmaktan geliyor. Ya işçilere ne demeli? Devlet, vergini, patron canını alıyor onun.

Abdi Ağanın parası kadar zalimliği de var. İşçilerine karşı pek sert davranır o. Hiç şakası yoktur, kovar adamı. Ve buralar, Abdi Ağalar diyarıdır. Bir tarafta binlik, bin tarafta metelikler diyarı..

Bu ve buna benzer yurt gerçeklerinin çözüm yolu nedir. Hükümetimizin tutumu fazla bir şey vadetmiyor. Bu düzeni sürdürmekten başka bir şey düşünmeyen, denenmiş topluluklardan örnek hareketler beklemek boştur. Anayasamızın gerekleri yerine getirilmeli, hiç olmazsa hükümet Anayasayı çiğnememelidir. Bu takdirde gerçek yolun halkımıza anlatılması mümkün olacaktır. Yurttaşlarımız demokrasinin ne demek olduğunu ancak bu şekilde öğrenebilirler. Halk seçeceği adamın niteliğini bilmelidir.

emeğinin koruyucusu durumuna getirilmelidir. Her halde böyle bir durumun politikacılarımız tarafından istenmemesinin sebebi açıktır.

İnsanların ekonomik ve manevi baskılar altında devamlı bir şekilde yaşayabileceğini sanmak büyük bir saflık olur. Aydınların her şeye rağmen gösterdikleri çabalar, halk eğitiminde ve uyarılmasında önemli etkiler yaratmaktadır. Yurdumuzda sosyal gelişmenin varlığından şüphe edilemez. Olaylar halkımızın uyanmakta olduğunu açıkça göstermektedir. Yöneticiler, bu akışa set çekmek yerine, akışı hızlandırmak yolunu seçmelidir. Çünkü halkımızın uyanmış olması birçok güçlükleri çok kolay ortadan kaldıracaktır. Sınıfsız, mutlu bir cemiyet olmanın tek yolu budur. Yurt gerçeklerinin bencil bir insan tipine tahammülü yoktur.

Hüseyin Dağlı

Dünden çok bugüne bakalım

Yurdumuz emek istismarının sebebolduğu binlerce acı olayla dolu. Kendi gazetemiz olan Sosyal Adalet'te bu olaylardan birinin özetini vermekle, haksızlıklara karşı dayanma gücümüzün ölçüsüz bir şekilde çoğalacağı kanısındayız.

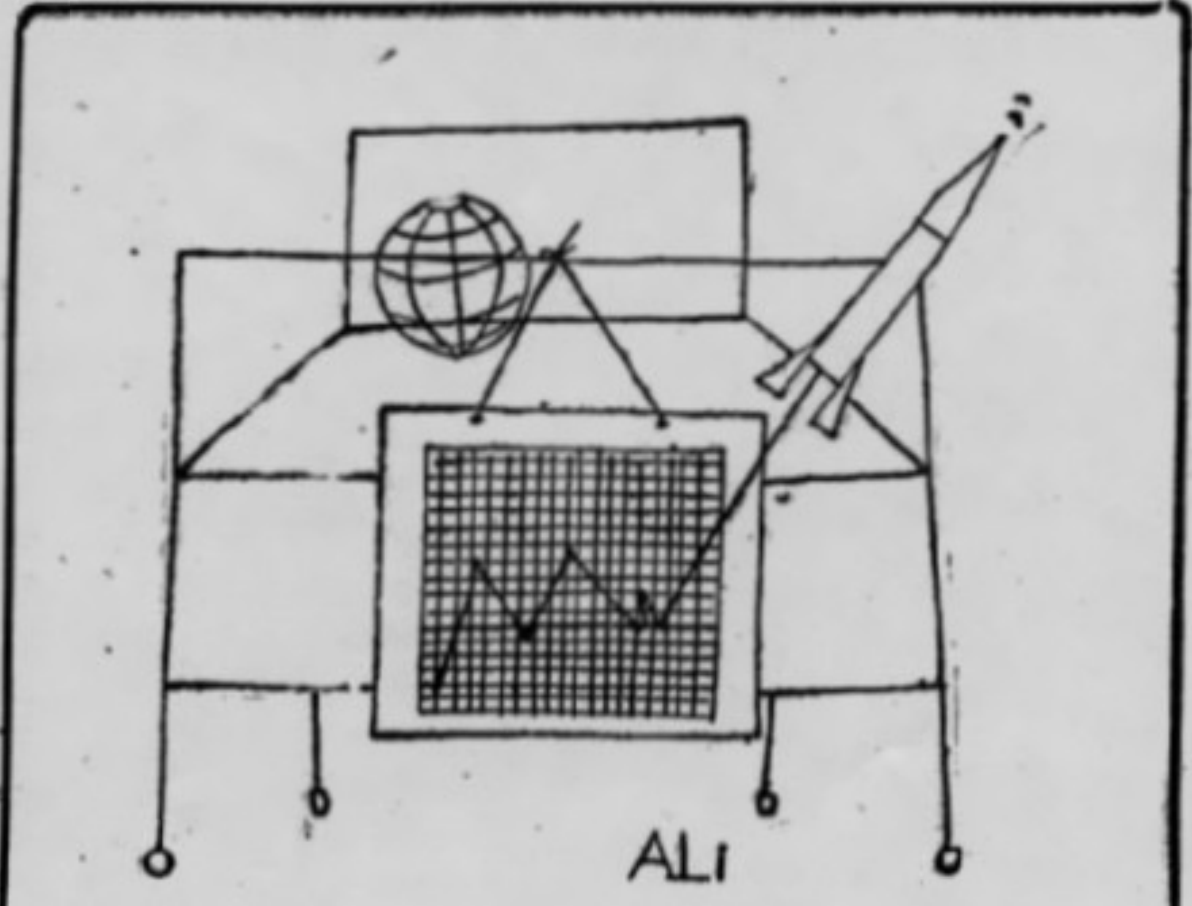
1959 yılında İbrahim Şenkaya şoför olarak Topkapı Salahane sokak, 5 numarada kurulu plâstik fabrikasında işe başlar. Görevi, işçi kardeşlerini sabah işe, akşamları ev semtlerine götürmektir. Bu iki süre arasında fabrikanın nakliye işlerini de görecektir. Bu işlerin dışında bir yemek paydosu hariç, her gece saat 24 e kadar iş başındadır. Çünkü fabrikanın çalışması vardiyalıdır, vardiya ustalarını getirip götürmek zorundadır. İş Kanununa göre normal çalışma süresi sekiz saat olmakla beraber 15 saattan fazla çalışmaktadır. Günde 7 saat fazlalık bir ayda 210 saat eder. Böylesine bir emeğe karşılık şoför İbrahime 50 lira verilir. Yani günde 180 kuruş.. Dünyanın hiç bir yerinde bir saatlik emeğin 30 kuruşa satıldığı vaki değildir. Bu su götürmez adaletsizliği düzeltmek için üç arkadaş, işverene başvurur. O an, antidemokratik kanun ve usullere dayanarak üç arkadaş işten atılır.

Konu çok değişik ve uydurma bir şekilde işveren tarafından İş Mahkemesine aksettirilmiştir. Fakat işveren duruşmalara gelmez. İş sürüncemede kalır. Ve böylece bu arkadaşlar süresiz olarak açığa mahkûm edilmiş olurlar.

Şimdi ilgililere soruyoruz: Bizim hür köleler olmadığımız ne zaman kabul edilecektir? Ne zaman insanca yaşama şartlarına kavuşacağız? Yurt gerçeklerine sırt çevirmenin özenilecek tarafı ne? Böylesine önemli konuların ihmâl dilmesi sizler için kötü olmaz mı?

Bütün varlığı kollarından başka bir şey olmayan işçi kütlelerini, bir kaç patronun keyfi davranışlarına terketmek, hangi ahlâk kuralı ile izah edilebilir?

Bekir Yenigün Tornacı

HER MESELENİN ÖZÜNE İNİLMEDİKCE...

sosyal adalet

Temeldeki meselelerin büyük sarsıntıları içinde çaresiz yaşıyan toplumumuz, geçen hafta bu büyük sarsıntının ancak bir serpintisini yaşadı. Bir gün öncesine kadar iyimserliğin zirvelerine yerleştirilmek istenen halkımız, bir gün sonra karamsarlık uçurumlarına yuvarlanmak denemesine tabi tutuluyordu. Düzenli bir toplumda; değil bir politikacının, bir partinin, çok güçlü birkaç kurumun elbirliği ile başaramıyacağı böyle denemelerin, derhal ciddiye alınması; her zaman herşeyin olacağına inanılan bir toplumda yaşadığımız gerçeğini bir defa daha ortaya koydu.

Büyük kütlelerin, bir türlü inanarak geleceğe ümitle bakmadığı bir toplumda, iyimserlik havası yaratmağa çalışan Başbakanın da, Mecliste bir milletvekilinin dokunmazlığı kaldırılması ile ilgili bir oylamadan sonra; «vahim» kelimesini kullanması elbette dikkatleri çekecekti. Hele bu kelimenin, «kelimeleri seçerken dikkatli davrandığına» pek çok kimseyi inandırmış olan bir Başbakan tarafından sarfedilmesi sadece dikkatleri çekmekle kalmayıp telâşlanmağa da yol açmıştı. Koalisyonun iki kanadını teşkil eden ve Başbakan yardımcılığı sorumunu paylaşan iki parti liderinin «vahim» kelimesinin hemen ardından soğukkanlı demeçleri, halkı yatıştırmağa yetmemiş ve İnönü'nün verdiği üç gün süre sonuna kadar beklenmiştir. Arada verilen ayaküstü tevil demeçleri de kandırıcı olmaktan uzak kalmıştır. Endişelerin tamamen silinmesi ve «vahim» kelimesinin hiç de iyi seçilmemiş bir kelime olduğunun anlaşılması için İnönü'nün Meclis'te verdiği açıklamayı beklemek gerekmiştir.

Inönünün Meclis konuşması hiç bir gerçeği açıklamamış, ve halkın içinde bulunduğu karamsarlık havasına hiç bir ışık tutmamış ve sadece bir kelimenin açıklamasından öteye geçememiştir. Oysa halk bütün bunların ne olduğunu sormakta ve daha önemlisi içinde bulunduğu meselelerin ne zaman nasıl çözüleceğini merak etmektedir. Her işte kendine ve «elbirliğine» inanan halkımız, buhranların çözümünde bir başlangıç noktası gösterecek görüşler beklemektedir.

Geçen hafta Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar Ankara'da yaptığı basın toplantısında Partisinin bu konudaki görüşünü açıklıyan bir bildiriyi okumuştur. TİP. meselelerin çözüm noktasını bütün parti liderlerinin bir masada oturmasında görmektedir. Türkiye İşçi Partisinin yayınladığı bildiri aynen şudur:

48 saat içinde iyimserlik havasından en kötümser ihtimallere geçilip sonra tekrar «Telâş edilecek bir şey olmadığı» şeklindeki resmi beyanların ferahlatıcılığına kavuşuldu.

Bir milletvekilinin dokunulmazlığının kaldırılması etrafında patlak veren bu buhran, Türkiye İşçi Partisi açısından asıl buhranlı temelin serpintileri mahiyetinde görülmektedir.

Istırabın, buhranın kökü emekçi halk yığınlarının hoşnut olmamasında bulunuyor. Emeği ile yaşıyan yurddaşımız durumdan memnun değildir. Geçim darlığı içindedir. Bugünkü koalisyon hükûmetinin kendisine hiçbir şey getirmediğini, getirmiyeceğini görmekte, bilmektedir. Koalisyon dışında kalan M.P. ve AP.'den de birşey ummamaktadır. Buhranın asıl nedenini işte bu gerçekte aramalıdır.

Hükûmet bir koalisyonla kurulmuş olsa dahi görüş beraberliği içinde bulunmak, öylece çalışmak zorundadır. Bu, politik sorumluluğun, hükûmetin ortak sorumluluğunun en tabii sonucudur. Oysa bugünkü manzara bambaşkadır. Başbakanın tehlike çanı Başbakan yardımcılarında bile, muvazi tepkiler yaratmadı. Yardımcılarından biri, gazetelerden öğrendiğimize göre, Başbakanın acele görüşme isteğini pek ağırdan alarak karşılamıştır Öteki yardımcı dokunmazlık müessesesi üzerinde Başbakanla ayni görüşte olmadığını açıkça söylemiştir. Bir bakan da «her koyunun kendi bacağından asılacağını» ifade etmiştir. Ve bütün bu çelişen tutum ve demeçlerden sonra koalisyonun bozulmuyacağı ilân edilmektedir.

Duruma gerçekçi gözle bakmak gerektir. Halka gitmenin, halka dayanmanın, halkla beraber olmanın yolları aranmalıdır. Bunun ilk şartı halkın geçim yükünü gerçekten azaltacak tedbirler almaktır. Bu ortamın içinde halktan yana olan uyandırıcı çalışmalar meyva verecek ve aldatılmış olan bir kısım yurddaşlarımız Anayasa rejimine dört elle sarılacaklardır. Bugünkü buhranın başka çözüm yolu yoktur. Bunun için Türkiye İşçi Partisi geçen 28 Mart olayları sırasında ileri sürdüğü yuvarlak masa konferansı teklifini bir kerre daha ileri sürer.

Türkiye İşçi Partisinin katılacağı ve liderler seviyesinde toplanacak olan bir yuvarlak masa konferansı bugünkü ortamda mevcut düğümü çözmek için yararlı bir adım olacaktır. Herhalde bugünkü ortamda yeniden seçimlere gitmek umulan sonucun tam tersini verebilir.

Her meselenin özüne kadar giden çözüm yollarını araştırıp, tartışılacağı partilerarası bir üst kademe konferansı bugünkü şartlar içinde, demokrasinin yerleşmesinde; Anayasa rejiminin korunmasında önemli hizmetlerde bulunabilir.

Sayın Başbakana Türkiye İşçi Partisinin katılacağı böyle bir yuvarlak masa toplantısını' ivedilikle toplantıya çağırmasını teklif ediyoruz.

Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı
Mehmet Ali Aybar

Çıkardığı gürültüye kendide şaştı

İnönü bir kelime ile siyasî havayı birden elektriklendirdi. Fakat çıkardığı gürültüye kendi bile şaştı

Ekrem Alican İsmet İnönü Hasan Dinçer..
—Koalisyonun ayrı ayrı ses çı karan üç kafası —

Orduya, 27 Mayıs Devrimine, Devrimi yapanlara ve Cumhurbaşkanına yaptığı konuşmalarda hakaret ettiği ortaya çıkan A.P. Aydın Milletvekili Reşat Özarda'nın dokunulmazlığının kaldırılması konusu mecliste görüşülürken koalisyon ortaklarının CHP. ile aynı davranmayıp Özarda lehinde oy vermeleri Başbakan İsmet İnönü'yü son derece sinirlendirdi. Birgün önce İstanbul seyahatinden dönen Başbakan Ankara garında radyoya yaptığı bir konuşmada gerçekleri ters gösteren politikacı itibardan düştü» dedikten sonra sözlerine şöyle devam ediyordu:

«Bütün ümitler artık Ankarada hükûmetin ve hususiyle büyük meclisin verimli çalışmalarına bağlanmıştır. İhtilâl olmıyacağına, buna kimsenin kudreti yetmiyeceğine, onun gözü kapalı heveslileride boyun eğmiş görünüyorlar.»

Başbakan İnönü'nün bu konuşmasını yaptığı gün Millet Meclisinde de Özarda'nın dokunulmazlığı meselesi görüşülüyordu. Burada daha önceki gelişmelerede bir göz atmak gerekir. Dokunulmazlık meselesi Anayasa ve Adalet Karma Komisyonunda görüşülürken de birtakım olaylar olmuş ve komisyon dokunulmazlığın kaldırılmasını 16 ya karşı bir oy farkla 17 oyla kabuletmişti. Nihayet dokunulmazlık meselesi tatil sonunda 13 Mayıs günü Meclis gündemine alınmıştı. Ancak CHP. biran önce görüşmek istemiyormuş gibi davranıyordu. Meseleyi AP. Aydın milletvekili Şükrü Akkan huzura getirdi ve öncelikle görüşülmesini talep etti. C.H.P. nin harika çocuğu Coşkun Kırca'ya mağlubiyet mukadderdi ogün Bütün çabalarına rağmen bir dokunulmazlık kaldırılması talebinin öncelikle görüşülmesinin teamülden olmadığını söyledi. CHP. lilerin çoğu gelmemişti. Dört saat kadar süren görüşmelerden sonra yapılan oylama sonunda Özarda'nın dokunulmazlığının kaldırılması 162 oya karşılık 172 oyla reddediliyordu! Aslında oylamaya ancak 342 milletvekili katılmış bunlardan da 8 i çekimser kalmıştı. Görüşmeler sırasında dokunulmazlığın kaldırılmasını isteyenlere en büyük darbeyi İstanbul CKMP milletvekili Ahmet Oğuz vurdu. Tarih boyunca dokunulmazlık müessesesinin siyasî emellere âlet edildiğini söyledi ve örnekler verdi. Asıl mesele bundan sonra başlıyordu. Özarda bir lokantada dokunulmazlığının kaldırılmaması şerefine büyük bir ziyafet verirken özellikle Koalisyon ortaklarının da Özarda lehine oy vermelerine sinirlenen Başbakan İnönü önce Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel sonra da Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Cevdet Sunay'la bir görüşme yapmıştır. İnönü bu görüşmelerden sonra CHP. Karma grubunda yaptığı konuşmada «Vaziyet çok vahimdir. Tekrar ediyorum çok vahim ve kritiktir. Herşey olabilir dikkatli olunuz. Sükunetinizi muhafaza ediniz. Çok uğraşıyor ve çaba gösteriyorum. Şimdi size daha başka birşey söyliyecek değilim. Bu şartlar altında neler yapmak gerekirse yapılmasına çalışıyorum.» dedikten sonra gruptan üç günlük bir mehil istemiştir.

Başbakan'ın memleketin yüce menfaatlerini ilgilendirdiği için dışarı sızdırılmaması gerektiği defalarca belirtilen bu konuşması grup toplantısı dağılır dağılmaz hemen ortalığa yayılmış ve Ankarada bir buhran havası esmeye başlamıştır. İsmet İnönü'nün birgün önce radyoda yaptığı konuşmayla tamamen tezat teşkil eden bu ikinci konuşma büyük tepkiyle karşılanmıştır. İlk tepki CKMP Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı Hasan Dinçer tarafından gelmiş ve Dinçer «Endişe verici bir durum olmadığını» söyleyerek İsmet Paşanın yersiz çıkış yaptığını imâ etmek istemiştir. Saat 17,30 da yapılan olağanüstü Bakanlar Kurulu toplantısına Erzurumdan gelen Ekrem Alican katılmamış ve toplantıya giren bakanlardan bir kısmı istifanın ve seçime gitmenin çıkar yol olduğunu söylemişlerdir. Bu arada İnönü'nün konuşmasından sonra meclis koridorlarında özellikle AP. ve YTP. liler bir ihtilâl olmasından korktuklarını belirtmiş ve birtakım hareketlerde bulunmuşlardır. Ancak bütün partiler genel seçime gitmenin kendileri için en tabii bir şey olduğunuda belirtmişlerdir. Fakat İsmet İnönü'nün konuşmalarından hiçbir sonuç çıkmamış ve birgün sonra yine İnönü «Ne istifa ne seçim. Bazan öyle şeyler olabilir diyerek» kendi kendini üçüncü defa tekzip etmiştir.

İnönü'nün hiç yoktan yaratmak istediği bu buhran suni olduğu için bir anda patlak vermişse de partilerin seçime hazır olduklarını belirtmeleri üzerine kısa bir süre içerisinde atlatılmıştır. Fakat bütün bunlar olurken CHP. li milletvekillerininde İsmet İnönü'ye olan güvenleri biraz daha sarsılmış ve böylesi şartlar altında da seçimlere gidilebileceği gerçeği ortaya çıkmıştır ki bu İsmet İnönü'nün biraz daha birşeyler kaybettiğini göstermiştir.

İnönü'nün kullandığı «vahim» kelimesinin hâlâ bir değer taşıyabileceğine inananlar ise Başbakanın cuma günü Meclis'te yaptığı konuşmayı beklemek sabrını göstermişlerdir. Fakat İnönü, kendisine en çok güvenen ve kendisi hakkında en sabırlı olanları bile hayal kırıklığına uğratan bir açıklama yapmıştır. İnönü, CHP. grubunda sarfettiği sözlerin yanlış anlaşıldığını ve basın tarafından mübalağalı bir şekilde ele alındığını söylemişti. Kısaca herkesin sıcakkanlı olduğu, habbeyi kubbe yaptığı zamanlar, büyük bir iyimserlikle ve soğukkanlı konuşan İnönü bu defa bizzat kendisi bir buhran yaratmıştı.

Koalisyon hükûmetini bu ve buna benzer daha pek çok buhranın beklediği açıktır. Fakat, bu buhran bir gerçeğin ortaya çıkıp herkes tarafından da kabul edilmesini sağlamıştır. Bu gerçek büyük buhranların son çözüm yolu bir seçimdir. Ama bunun sonucu başka bir buhrana yol açabilirmiş, şimdilik kimsenin aklına gelmiyor.

Basın rezaletinin en çirkin örneğine dair bir açıklama

Beyler;

Derginizin 14 Mayıs 1963 tarihli 9. sayısında çıkan «Basın rezaletinin en çirkin örneği bu hafta içinde verildi» başlıklı yazıyı üzüntü ile okudum.

Kanaatimce, olayı okuyucularınıza naklederken yersiz bir doktrin gayretkeşliğine girişmeğe ve tipik bir Basın Baron'u olan Safa Kılıçhoğlu ile aramda olup bitenleri, belirli bir görüş açısının içine sığdırabilmek için, benimle ilgili gerçekleri tahrif etmeğe hiç lüzum yoktu.

Böylesine davranmakla bir başka çeşit çirkin basın örneği vermiş olduğunuzu maalesef belirtmek zorundayım.

Yazınızda «Aleme doğru yolu göstermek için her Allahın günü her konuda yazı yazan bir yazar, günün birinde kendisi için böylesine çirkin sözler sarfedecek bir gazete sahibini tanımamazlıktan gelip gazetesinde nasıl çalışır?» diyor daha sonra da beni «mide» si için «kafa» sını feda etmiş bir kişi olarak gösteriyorsunuz.

Ben Safa Kılıçhoğlu'nun gazetesi «Yeni Sabah» a midemin gurultusunu dindirmek için kafamı satarak girmedim. Bunu bana, burada söz konusu olan yazıyı yazan arkadaşınız da dahil, yer yüzünde - yalancı olmanın küçüklüğünü peşinen kabullenmiş olmayan - tek kul söyleyemez.

Sağ veya sol uçlardaki fikirlere sempatisi olmayan, memleket meselelerine herhangi bir izm'in sınırlı görüş açısından bakmak istemiyen bir yazar olarak sağ ve sol denen bir başında çalışamazdım, «Orta» da görünen ve ancak ticari maksatlarla sütunlarında birer sol penceresi açan fakat gerektiğinde ticari endişelerle o pencereleri pancurlatan gazeteler için de aranan bir meta değildim.

Bu bakımdan Yeni Sabah «renksiz» bir gazete idi. Kişiliğime saygı gösterildiği, görüşlerimden tâviz yapmam istenmediği müddetçe orada yazabilirdim. Safa Kılıçhoğlu'nun geçimsiz kişiliği, terbiye yoksunluğu bence de malûmdu. Fakat patron - fikir işçileri münasebetlerindeki tutumunda Babıâlide hiç de yalnız değildi. Ondan çok «daha efendi görünen bir çoklarının, hattâ sözüm ona sosyalist geçinenlerin patronluklarının ne türlü olduğunu hep bilIriz. Binaenaleyh, Yeni Sabah'da çalışmayı kabul etmek suç değildi. Her halde hâlen orada ve benzeri gazetelerde çalışan sendikalı arkadaşlar da bu yüzden suçlandırılamazlar.

Elbette ki geçimsiz Kılıçhoğlunun gazetesinde çalışmak bir riskti. Ancak Kılıçhoğlu'nun bu yönü de bana vız gelirdi. Bir fikir işçisi - yazar sıfatı ile bana gereken saygıyı gösterdiği müddetçe çalışır, göstermediğinde ise, ayrılırdım. Yedi yıldanberi benim bu konuda Babıâlideki tutumum ortada. Şunun şurası Babıâlide bir avuç kişiyiz. Birbirimizi iyi biliriz. Bilmem, bunca yıldır benim «tâviz vermemek» uğruna neleri teptiğimi, feda ettiğimi ve kimlerin nerelerde, hangi hesaplarla, nelere razı olduklarının dökümünü yapmamı ister misiniz?

Hal böyle iken, «Emil Galip Sandalcı üç ay önce bir sendikacı olarak emekçi arkadaşları nın gasbedilmiş haklarını almak için müzakereye gittiği Safa Kılıçhoğlunun odasında Yeni Sabah'ın fıkra yazarı olarak çıkar» demeniz ve beni güya tek başına yaptığı görüşmede arkadaşlarını satmış gibi göstermeğe yeltenmeniz, en hafif biri ile, iyi niyet yoksunluğu değil midir? Ben, Kılıçhoğlu'nun odasına, altısı benim gibi o zamanki Sendika Yönetim Kurulu üyesi olan, biri Federasyonu temsil eden yedi arkadaşımla birlikte gittim. O gün yapılan Sendika nümayişi üzerine Kılıçhoğlu gazetesinde görüşme teklifinde bulunduğunda, onun sendikaya gelmesi tezini savunmuş fakat oylamada ekalliyette kaldığımdan, arkadaşlarıma katılmıştım. Görüşme yazdığınız aksine «emekçi arkadaşların gasbedilmiş haklarını almak için» yapılmamıştı. Ortada bir gündem yoktu. Sadece bir dâvete icabet söz konusu idi. Kaldı ki, toplantı odasından Yeni Sabah'ın fıkra yazarı olarak çıkmadım. Üstelik, o gün Kılıçhoğlu'nun «patron mantığı» nı en çok hırpalayanlardan biri de bendim. Çalışma teklifi ertesi günü Kılıçhoğlundan, Yazı İşleri Müdürü Vasıtasıyle, geldi. Teklifi Yönetim Kurulu arkadaşlarıma derhal bildirdim. Gazeteye gelişim, uzun görüşmeleri takiben, takriben on gün sonra oldu.

Son olarak, bir noktayı daha belirtmek isterim: Soyut bir hürriyet savaşçısı olarak takdim ettiğiniz bu satırların yazarı, fikir işçilerinin haklarını aramada ve savunmada daima ve tereddütsüz ön safta bulunmuştur. Bu çorbadaki tuzum herhalde bu gibi durumlarda ortada görünmeyen fakat adı emekçiden yanaya çıkan, pek çoklarından az değildir.

Yeni Sabah'da ihtilâf konusu olan ve çıkmayan üç yazımdan birincisinin «Fikirlerini paylaşmadığımız fakat ayrı fikir hürriyeti ortamından müştereken faydalandığımız kimselerin fikir hürriyetini kendimizinki kadar savunmak zorunda bulunduğumuz» konusunda olduğunu da ayrıca bilginize sunarım.

Saygılarımla,

Emil Galip SANDALCI

S. K. D.

Atatürkçülük ve Türk sosyalizmi

Sosyalist Kültür Derneği İstanbul Şubesini bir açık oturumla açtı

Kuruluşundan hemen sonra İstanbul şubesinin de açılması beklenen Sosyalist Kültür Derneği, uzun süren bir hazırlıktan sonra Pazartesi günü açıldı. Dernek açılış münâsebetiyle bir de açık oturum tertiplemişti. Gazetemizin baskıya verildiği bir zamana rastlıyan açık oturum Atatürkçülük ve Türk Sosyalizmi» üzerinde yapılacaktı. Oturuma katılacak olanların isimleri meselenin etraflıca konuşulacağını gösteriyordu. Fakat böyle bir meselenin daha iyi açıklanıp ortaya konması için gerekli bazı kişilerin unutulmuş olduğu da gözden kaçmıyordu. Bu bakımdan oturumun daha sonra da tartışması yapılacağı, söylenenlerin eleştirileceği muhakkaktır.

Sorumlu halk değil aydındır

Mehmet Ali Aybar

TİP

«Çözüm için yol Yuvarlak masadır»

TİP Genel Başkanı liderlerin bir yuvarlak masa toplantısı yapması teklifinde bulundu

İnönünün meşhur «vahim» kelimesi ortalığı karıştırdığı sırada, Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Ankara'da bulunuyordu. Mehmet Ali Aybar, TİP 'in üç ayda bir muntazaman yaptığı mutad Genel Yönetim Kurulu toplantısından henüz dönmüştü. Bilindiği gibi Gaziantep'te yapılan toplantı sırasında ve daha önce Adana'da sözü edilmiyecek bazı tahrikler olmuş ve sömürücü basının bir—iki mensubu bunları istismar etmişlerdi.

Aybar, son durum hakkında partisinin görüşlerini açıklamak, kamu oyuna yanlış yansıtılmış olan tahriklerin gerçek değerlerini belirtmek ve bu arada TİP. hakkında soruları cevaplandırmak için bir basın toplantısı tertipledi

Genel Başkan özellikle son durumu ele alarak Türkiye İşçi Partisinin çıkmazdan kurtulma çaresinin ne olduğu hakkındaki görüşünü açıkladı. Ve önceden hazırlanan bildiriyi basın mensuplarına okudu. (TİP. bildirisinin tam metnini 3. sayfada bulabilirsiniz.) Aybara göre siyasi hayatımızın istikrar ve güveni bütün parti liderleri nin toplanıp tartışacağı bir yuvarlak masa konferansından geçiyordu. Bütün toplum meselelerimiz, herşeyin özüne gidilmesi şartı ile, böyle bir konferansta atılacak sağlam bir adımla çözüm yoluna girebilirdi. İşçi Partisi, kendisinin de katılacağı bu toplantının en kısa zamanda yapılmasını teklif ediyordu.

Aybar, Adana ve Gaziantep'te yapılan tertipli tahriklerin ne kadar zavallıca hareketler olduğunu belirttikten sonra sözlerini bu zavallılığı tesbit eden fotograflarla isbatladı. Başkan Aldatılmış bir avuç çocuğun bu teşebbüsünü maksatlı olarak büyüten sömürücü basının yalanını kısaca ortava koymuştu.

Aybar, bir Amerikalı profesöre Türkiye'nin toplumsal ve siyasâl hayatı hakkındaki görüşlerini açıkladı.

1962 - 63 ders yılında Siyasal Bilgiler Fakültesinde Fulbright programına uygun olarak Milletlerarası bir seminer veren Prof. Paul Castlebury T.İ.P. Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar'la bu hafta içinde bir konuşma yaparak Türkiyenin toplumsal ve siyasal hayatıyla TİP hakkında bilgi almıştır. Prof. Castlebury Şikago üniversitesinde siyasi ilimler doktorası yapmış olup hâlen Washington State Üniversitesi Profesörlerindendir. Amerikalı Profesör Türkiye şartlarında TİP'in gelişebilmek için ne gibi zorluklarla karşılaştığını sorması üzerine Aybar Profesörün dertlerimize parmak bastığını ve TİP tutunmasının ilk bakışta güç göründüğünü ekleyerek şunları söylemiştir:

«Türk halkının büyük çoğunluğu henüz aydınlatılmamış olmakla beraber toplumsal çelişmeler TİP'in tutunmasını sağlayacak kadar had safhaya varmıştır. Toplumsal ve ekonomik temel, bütün görüntülere rağmen, TİP'in gelişmesine uygundur. Türkiye için TİP'in ileri sürdüğünden başka bir çözüm yolu yoktur. Anayasanın yürümesi de bununla kaimdir İşte TİP'in şansı ve gücü buradadır. TİP'in gelişmesini sağlayan siyasal ve toplumsal şartlar hazırdır. Son defaki Güney - Doğu Anadolu gezisinde halkla temasımız da bunu teyit ediyor. Halkımızın büyük çoğunluğunu meydana getiren köylümüz siyasi partilerden bıktığını söyledi. Gaziantebli Araplar köyünde «partilerden bıktık, bir de sizinkini deneyelim» dediler. Onların bıktıkları halktan yana olmayan tutucu partiler. TİP'in Gaziantep İl Başkanının halkın kendi bağrından gelen Ahmet Top olduğunu söyleyerek «Siz hiç içinizden birini İl Başkanı gördünüz mü?» diye sorunca TİP ile diğer siyasi partiler arasındaki farkı gördüler.»

Halkın değil, aydının

Prof. Castlebury TİP ile Türk Köylüsünün hangi ortak amaçlarda birleştiklerini sorarak konuştuğu bir Türk iktisat uzmanının Türk halkının henüz uyandığını, kendi meseleleriyle henüz gerçekten ilgilenmediklerini ve bugünkü hayat şartlarından daha iyisini arzular duruma gelmediklerini söylediğini nakletmiş ve bu hükmün doğruluk derecesinde Aybar'ın fikrini almak istemiştir. Aybar bunun aslında Türk halkının değil Türk aydınının bir meselesi olduğunu ve yüzyıllardan beri halktan kopmuş olarak yaşayan aydının genellikle halkı tanımadığına ve halkın neler istediğini bilmediğine dikkati çekerek:

«Mesele oy avcılığı değil. Halk bugün çoğunlukla gerici ve tutucu partilerin arkasında görünüyorsa bunun nedeni yakın zamanlara kadar hiç bir siyasi partinin gerçekten halkı temsil edememesidir TİP kuruluncaya kadar halka dayanan ve onun gerçek isteklerini temsil eden bir parti yoktur. TİP'in tarihimizdeki büyük önemi budur. TİP Türk tarihinde ilk defa olarak aşağıdan yukarıya doğru halka en yakın olan işçilerin kurduğu tek partidir. Türk işçisi kendi eliyle kurduğu bu parti yoluyla aydınlarla elele tutuşmak istemiştir.» demiştir.

Gaziantep'te TİP. Gnel Yönetimi..

Aşağıdan yukarıya

Prof. Castlebury'nın aşağıdan yukarıya doğru kurulan bu partinin teşkilât metodu hakkında bilgi istemesi üzerine Aybar teşkilâtlanmanın bir şekil, bir de ruh meselesi olduğunu söyleyerek kanunlar çerçevesi içinde çalışan TİP'in ancak ilçe seviyesine kadar örgütlenebileceğini ve ilçelerdeki partililerin parti temsilcileri olarak köylere kadar inip onların dâvalarını benimseyip merkezlere ilettiklerini söylemiştir Bundan başka her kademede partinin sorumlu mevkilerinde emekçi halkımızın yüzde 50 oranında temsil edildiğini de belirtmiştir

Daha sonra Aybar, TİP'in haklı dâvasının yayılmasına da işaret ederek şunları eklemiştir: «TİP'in yayılma metodu şeklen örgütlenme yanında içten bağlanmaya da dayanır. Asıl önemli olan TİP'in halkın içine girmesidir. Örneğin, son gezide Gaziantepte, bir gösteriş için değil, halka dayanmayı temel saydığımız için, halkın içine girdik. Asıl gücümüz emekçi halkımızla beraber olmamızdır.» Aybar emekçiyi nasıl tanımadığını soran Amerikalı Profesöre «İnsan emeğinin ağır bastığı herkes emekçidir» diyerek köylü, işgat, işçi, esnaf ve memurun Türkiyede emekçi olduğunu söylemiştir.

İşçi köylü işbirliği

TİP'in Türk köylüsü ile elele tutuşma zorunluğunu kabul eden ve misafir Profesör bunun metodu hakkında etraflı bilgi isteyerek köylerde jandarma, hoca muhtar ve ağa baskısı olup olmadığını sormuştur. Aybar önce yürürlükteki kanunların partilerin köye kadar inmelerini engellemelerinin anti - demokratik oluşuna dikkati çekmiş ve «Demokrasi dört yılda bir oy vermek değildir. Hele sosyal niteliği olan Anayasamıza göre, siyasi partilerin tabana, köye inebilmeleri gerekir. Bu engel partilerin büyük kitlelere ulaşmasını istememek demektir.» demiştir. Köylümüze mevcut imkânlarla ulaşılmağa çalışıldığı ve bu arada aslı köylü ve halka en yakın kütle olan işçiler yoluyla böyle bağlar kurulacağını söyleyerek TİP'in asıl büyük merkezlerindeki endüstri işçisini karanarak temele oturmakta olduğunu belirtmiştir.

Aybar TİP'i destekleyen yayınlar olduğunu, hattâ TİP'e karşı yayınların bile TİP faaliyetlerini yererek aktarırken TİP'in mesajını yaymağa yaradıklarını belirtmiş ve TİP'e kanunen bütün partilere tanınan kampanya ve radyo gibi imkânlardan faydalanma hakkının, tabil, verildiğini söylemiştir. Misafir Profesörün örgütlenmenin bir mali imkân meselesi olduğunu belirtmesi üzerine Aybar TİP'in bir fakir partisi olduğunu, diğer partiler gibi varlıkların büyük bağışlarına mazhar olmadığını ve tek gelir kaynağının da üye aidatı olduğunu belirttikten sonra şunları söylemiştir:

Halkı eğitmek

TİP'in bir numaralı meselesi seçim değil, aldatılmış halk yığınlarının eğitilmesidir. Seçim bu ana görevin bir parçasıdır. Halkın eğitilmesi zaman alabilir ama başka yol yoktur. Zaten halkın eğitilmesi de sanıldığı kadar uzun sürmiyecektir. Bazı gerçeklerin ortaya çıkmasıyla halk kendi yerini tayin edecektir. Öbür partilerin ve iktidarların hayatında değişiklik yapmayan yığınlar gerçek temsilci. mokrasi halkın kendinin iktidarda olduğu leri yoluyla iktidara gelecektir. Asıl derejimdir. Gerçeklerin ve fikirlerin hareket gücü şeklen örgütlenmeden daha önemlidir.»

TİP in yeri

Aybar, daha sonra, TİP'in Türk toplum ve tarihindeki yeri hakkında şunları söylemiştir.

«TİP kurtuluş savaşlarımızın devamıdır. Kurtuluş savaşlarımızın bir sosyal tarafları vardı. Zaferden sonra yalnız politik tarafı kaldı. Yunan askeri İzmire çıkınca mukavemet halktan geldi. Muntazam ordu yoktu. Kurtuluşun ideolojisi ve teşkilâtını kuran Müdafaa-yi Hukuk Cemiyetlerini de halk kurmuştu. Bu cemiyetler yetkilerini Sıvas kongresinden sonra B.M.M. ne terkettiler. Muntazam ordunun da çekirdeği halk çeteleriydi. Ulusal kurtuluş savaşı bir halk hareketiydi. Türk halkı tarihinde ilk defa olarak, kendisi için dövüşüyordu. Bu savaş bazı bölgelerde, örneğin Gaziantep'te bütünüyle bir sosyal savaştı. Bu emeğiyle yaşıyan halkın savunmasıydı. Ağalar düşmanla işbirliği bile ediyorlardı. Halk hem yabancıya, hem onlara karşı savaştı. Resmi belgeler de bunu teyid ediyor, T.B.M.M. nin 1920 dekt kararı açıktır. Amaç yalnız siyasi değil, aynı zamanda sosyaldir. Savaş hem sömürgeciliğe hem sermayeci çıkarlara karşıdır. Atatürk'ün sözleri de bunu teyit eder. Fakat zaferden sonra halkın köylere çekilmesiyle Atatürk'ün çevresindeki devrimci kadroyla halkın teması kesilmiştir. Savaş yıllarında hep halkın içinde, halkla beraber ve halktan yana olan Atatürk ün karşısına Babıâlinin eski politikacıları çıkıp halkla halktan yana aydın arasına girmişler ve hükûmet mekanizmasının önemli yerlerine oturarak devleti çıkarcılar yararına işleyen bir örgüt durumuna düşürmüşlerdir. Bu bürokratik burjuvazinin tehlikesini sezen Atatürk CHP'yi halkla teması temin için kurmuştu. Aynı bürokratik burjuvazinin CHP de de önemli yerlere oturması üzerine hükûmet halktan uzaklaştı. İşte TİP bu bağı tekrar kurmak istiyor. Bu bakımdan TİP kurtuluş savaşlarına hâkim anlayışın tabii bir mirasçısı ve devamıdır.»

Prof. Castlebury Aybar'a başarılar dilemiş ve nerede bulunursa bulunsun TİP'in gelişmesini ilgiyle izliyeceğini söylemiştir.

İşte, kandırılmış tahrikcilerden zavallı bir grup..

TİCARET

Türk – İş ithalat ihracat kuruluna temsilci soktu

Yerli Sanayînin kalkınmasında rolü olan bir teşekkülün tüccarların isteğîne göre hareket eden bir kurula gîrmesî garîp karşılandı

İthalât ve ihracat düzeninin çok kere açıktan zengin yapma mekanizması şeklinde geliştiği bu işe aklı erenlerin ittifakla söyledikleri bir gerçek. İthal mallarının halka ve emekçilere pahalıya satılması için fatura oyunları, el değiştirme ve yeni pahalılığa sebep olmak için besleme firmalar yaratma çareleri de in kâr edilemeyen gerçekler arasında. Bu pahalılık yaratıcı ve yerli endüstrinin gelişmesini köstekleyici nüfuz oyunlarına karşı gelmesi beklenen kurullar arasında İşçi Sendikalarının en üst organı Türk - İş de var elbet. Türk - İş'in, ithalât ve ihracat işlerinin sosyalleşmesi gibi gerçekten halkçı ve devletçi bir dayanışın cesur ve bilgili öncüsü olması beklenirken Türk - İş ne yapsa beğenirsiniz?

Hükûmete müracaat ederek İthalât programının hazırlanış ve tatbikinde işçilerin mutlak söz sahibi olmalarını istemiş. Bunu isterken gerekçesi şu:

İktisadi kalkınmamızda müstahsil ve müstehlik kütlelerin geçimi ve refahı bakımından ithalât ticaretinin mühim bir rolü var. Bu bakımdan ithalât ticaretinin memleket ihtiyaçlarına uygun bir hale getirilmesi de önemli. Bu bakımdan ithal programlarını hazırlamakla görevli on Bakanlık temsilcisinin de katıldığı Kurul'a Türk - İş'in bir temsilcisinin de katılması uygundur.

Hükûmet de «hay hay» demiş ve Türk - İş temsilcisi (kim idiyse) 1963 yılı birinci altı aylık İthalât programı çalışmalarına katılmış ve bir şeyler öğrenmiş. Şimdi de ikinci altı aylık İthalât programı çalışmalarına katılacak. 20 Mayıs günü başlayacak çalışmalar da Kotaların birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânına uygun olarak işçilerden başka kimlerin zenginliklerine yeni zenginlikler katması gerekeceğini tesbite başlayacak, madde gruplarını ticaret erbabının kaymak tabakasının ihtiyaçlarına göre düzenleyecek, İthalât yönetmeliğinin aksayan ve bir kısım ithalâtçıların aşırı servet kapmalarına engel olan aksaklıkları giderecek, ithalâtı güçleştirip, yerli endüstriyi çıkmaza sokan formalitelere de «paydos» diyecek ve endüstri işçilerinin en üst organı olan Türk İş, liberasyon ve tahsisli ithal malları listelerinden çıkarılması veya ithali gereken hususlarıda bu işlerin tekelini ellerine geçirenlerin tenkidlerine ve isteklerine göre inceleyip karara bağlayacaktır. sonra bazı merciler, yerli endüstriyi ve lükse eğilen aşırı mutlu azınlıkların kolayca ve hiç bir sınıra bağlanmadan getirilmesini istedikleri maddeler de var ya.. Türk - İş bu konuda da fikrini söyleyecek ve kurulu teşkil eden çoğunlukla beraber belirli mercilerden emir ve müsaade alınmadan getirilebilmesi isteğini, hikmeti vücudu icabı, destekleyecektir.

Kotaların tevzi numaraları ve ayyuka çıkan kota yolsuzlukları var ya... Türk - İş bu alanda da şimdiye kadar süre gelen düzene yeni katılmış bir sorumlu makam olarak, farkında olmadan katılacak ve başkalarının bir telefon konuşması, bir işareti ile oluveren «zengin ol ya kulum!» işaretlerine katılacak.

Ne var ki, Türk - İş bu sorumu sırtından atmak için daha önce de teşkilâtın görüşlerini istemiştir. Ticaret dalaverelerinin ve ithalât işlerinde görülebilen halkı sıkıntıya düşürücü oyunların iç yüzüne inebilecek uzmanları kadrosuna alma gücünden yoksun teşkilât bu görüşleri herhalde isabetle tesbite muktedir olamayacaktır. O vakit iş Türk - İş'in insiyatifine kalmaktadır. Türk - İş genel sekreterliği de bu işlere çok vâkıf doğrusu...

Her ihtimale karşı, yarın çeşitli dedikoduları önlemek için bu Kurulda görev alan temsilci, ne kadar dürüst olduğunu isbat edebilmek için bari şimdiden servet beyannamesi verse...

İŞÇİ

İşçi Sigortaları G. Kurulu toplandı

İşçi Sigortaları Kurumunun 18. Genel Kurul toplantısı bu Pazartesi toplandı. Çalışma Bakanı Ecevit'in konuşması ile işe başlayan Genel Kurula 87 işçi, eşit sayıda işveren ve bir kısım bilim adamlarının katılması gerekmekteydi.Bütün Dâvetlilerin bazıları Kurula katılmamıştı. Kurulun çalışma raporu, yapılanları bir özet olarak sunmaktaydı. Fakat önemli olan denetçilerin raporları idi. DP. devrinde bunların yayınlanması önlenmişti. Bu hatalı gidişi, İşçi Sigortaları Kurumu yöneticileri de benimsemiş olacak ki bunun aksini tercih etmediler. Kurum muamelelerinin çeşitli dolambaçlarında neler olduğu gün ışığına bu yüzden çıkamıyordu. Türk - İş, öteden beri İ.S.K. nun işçiye ve memlekete yararlı hâle gelmesinde aktif bir yol tutamadığı için işçi meskenleri dâvâsı çözüme ulaşmadı. İhtiyar işçilerin emeklilik ücreti işe yarar seviyeyi bulmadı. İşçilerin hastalıklarında geçen ilk üç günün ücreti sigortalılara ödenmedi. Sigortanın lüks inşaat ve gayrı menkûl sahibi olup da bunları geçerinden düşük fiatla kiraya vermesi politikası önlenemedi. Nihayet işçilerin emekli yaşları düşürülemedi. Kurul, müzakere tutanaklarının yayınını bile yeniden başlatma kararına yılardır varamadığı için konuşulanlar ve acı tenkitler teyplerde kalıyor.

Türk İş Başkanı Amerikaya gitti

Türk - İş Başkanı Seyfi Demirsoy, Çarşamba günü Yeşilköyden Amerikaya uçmuştur. Amerikan Hükûmetinin dâvetlisi olan Türk - İş Başkanı, Amerikada kendi tesbit ettiği pragrama göre iki ay kalacak dönüşte de İngiliz Büyükelçisinin teklifi üzerine İngilterede 10 gün incelemeler yapacaktır. Demirsoy'un Amerikan sendikacıları ile yapacağı görüşmelerden sonra işçilerin politik bir kuvvet olarak Türk toplumuna hizmet etmesini önleyici çalışmaları daha da hızlandıracağı anlaşılmaktadır.

Yapı-İş Federasyonunun İstanbul Birinci Bölge Sendikası Başkanı Hasan Türkay Türk - İş Başkanına kendi sendikalarının flâmasını armağan etmiş ve Amerikan yapı işçilerine vermesini rica etmiştir. Demirsoy ilk önce bu flâmayı almak istememişse de, Yapı - İş'le ihtilâflı olmadığını anlatmak için Flâmayı kabul etmiştir.

Bayındırlık işçileri alacaklı

Bayındırlık Müdürlüğünün okul inşaatında çalışan 150 işçi, son 6 aydanberi ücretlerini eksik almaya başlamışlardır. Müteahhit, işçi ücretlerinde kesinti yapa yapa işçilerin alacağı 165.000 liraya yükselmiştir. Bu durum karşısında çalışmamaya karar veren işçiler Bayındırlık Müdürlüğüne ve Vilâyete giderek isteklerini dile getirmişlerdir. Yapı - İş Sendikası Başkanı Hasan Türkay olayı Ankaraya bildirmiştir. Yapı - İş Federasyonu Başkanı Tahir Öztürk de durumu Bayındırlık Başkanı İlyas Seçkine yansıtmıştır. Bakan, müteahhidin haczedilen 170.000 lirasından hemen işçilere ödeme yapılmasını emretmiştir. Bu nun üzerine işçiler alacaklarını tahsil etme imkânını bulabilmişlerdir. Böylece bir hafta içinde işçi ücretlerini ödemekten kaçınan, işçi çıkarmaya yanaşan işverenlerin tutumu sosyal gidişimizin hastalığını göstermeye yetmiş, artmıştır bile.

Maden – İş G. İdare Kurulu kararları

29 Nisanla 3 Mayıs arasında Ankarada toplantısını yapan Maden - İş Sendikası Genel İdâre Kurulu gece yarılarına kadar süren toplantılarında Sendikanın geçen 6 aylık çalışmalarının sonuçlarını özel raporlarda görmüş ve bunları onaylamıştır. Gelecek 6 aylık çalışmalar için de önemli kararlara varmış ve bunların Bayram ertesi Genel İcra Kurulunca gerçekleştirilmeye başlanmasına karar vermistir. Bunların başında Teskilâtlanma Dairesinin geniş bir calışma ile iskolundaki sendikasız işçileri üye yazması çalışmaları gelmektedir.

Teşkilâtlandırma Dairesi Başkanı, Sendika Başkanvekili Kâzım Narmanlı her gün şehri iş alanlarına göre taramakta ve şendikasız işçilere sendikanın görev ve yararlarını anlatmakta, yeni üye olan sendikacıları hafta sonlarında lokallerde toplayarak birbirleriyle tanıştırmakta, onlara usta sendikacıların konuşmalarını dinletmektedir. Bu arada İstanbula gelen Birleşik Amerika oto, uçak, traktör işçileri Sendikası Başkan Yardımcısı Lewis Carliner'i de yeni üyeler toplantısına dâvet eden Narmanlı, Amerikada 1 milyon 200 bin işçinin meydana getirdiği ve Dünyanın en ünlü sendikacılarından Walter Reuter'in başkanı olduğu sendikanın bu uyanık Başkanvekilinin genç işçilere hitap etmesini de sağlamıştır?. Carliner «Sendikasız işçi balıkçının oltasına takılan en acemi balıktan farksızdır» demiş ve işçilerin sendikalı olmakla vatandaşlık haklarını kullanma yeteneğine geldiğini isbat edeceklerini belirtmiştir. Zencir sanayiinde çalışan ve Maden - İş'e yeni üye olan 60 işçi üye olmada geçikmelerinin nedenlerini anlatmış ve «Üyelik bizi hayata bağladı» demişlerdir.

Zergen fabrikası ihtilafı çözüldü

Zergen lâstik fabrikası işvereni Sâki Zorlu'nun kanunlara aykırı olduğu Lâstik - İş sendikasınca tesbit edilen muameleleri ve tutumu İşveren Konfederasyonunca da dikkaţi çekmiş ve işçi - işveren sendikaları arasında kurulması istenen anlaşma havası açısından hareket edilmesi gerekmiştir. Bunun üzerine Türk - İş ve Lâstik - İş yetkilileri ile Türk - İşveren ve Zergen yetkilileri ortak toplantı düzenlemişlerdir. Bunun sonunda Zegren işvereni ile anlaşmaya varılmıştır. Buna göre kanuni mücbir sebepler hariç işyeri çalışmadığı günlerde işçi gündelikleri tam olarak ödenecektir. Çalışma süreleri 48 saatin altına düşse bile ücretler 48 saatlik ücrete göre hesaplanacaktır. Genel tatil günlerinde işyeri çalıştığı takdirde işveren kanun hükümlerinden kaçmayacaktır. Asgari ücret derhal uygulanacak 16 yaşından küçüklere günde 8 lira, büyüklere 10 lira brüt ödeme yapılacaktır. Sendika temsilcileri işten çıkarılmayacak, kanuni bir zorunluk olduğu takdirde Lâstik - İş'in görüşü alınacaktır. Sendika temsilcileri iş asatleri dışında işyerinde sendikacılık çalışmalarına devam edeceklerdir. Üyelerin sendika aidatı, işyeri muhasebesince kesilecektir. Geçmiş olaylar için taraflar biribirinden şikâyetçiolmamayı da kabul etmişlerdir.

Günde 11 saat çalıştırılanlar

Topkapıda kurulu Marşal lâstik fabrikası işvereni, işçileri usulsüz olarak günde 11 saat çalıştırmakta idi. Lâstik - İş Sendikası bunu öğrenince işe el koymuş ve işçilerin 8 saat çalıştırılmasını sağlamış. işçilerin Sigortalı olmaları da temin edilmiştir. İşveren sendika temsilcisinin işten çıkarılmasına karar vererek sendikadan öç almak istemişse de Lâstik — İş bunu da önlemeye muvaffak olmuştur.

Sendikacı uzman işçi evlerini gezdi

Uluslararası Maden İşçileri Federasyonu yöneticilerinden Amerikalı sendikacı Lewis Carliner, Federasyonun verdiği görev üzerine İstanbula gelmiş ve Maden - İş'i ziyaret etmiştir. Bay Carliner, son zamanlarda uluslararası sendikalar arasında yer alan Maden - İş'in eğitim ve teşkilâtlanma plânları üzerinde inceleme yapmıştır. Bu arada Maden - İş'in hazırladığı yazı yolu ile eğitim, yayın yolu ile eğitim, gece kursları ve hafta sonu seminerleri projelerini çok olumlu bulmuş, ancak bu geniş eğitim plânının gerçekleşmesinde Uluslararası Maden İşçileri Federasyonu İMF nin gerekli teknik ve malzeme yardımını zorunlu bulmuştur. Tuzla Jeep Fabrikasındaki işçi çalışmalarını da yerinde inceleyen misafir sendikacı, Türk işçilerinin mesken durumları hakkında bir fikir edinmek için işçi evlerini ziyaret etmiş ve aile hayatlarındaki tutumlarını izlemiştir. Sendikacıların çok mütavazi bir hayat sürmelerini sevinçle karşılayan Mister Carliner, Türk — İş Bölge merkezinde düzenlenen Türk - İş seminerinde maden işçilerine toplu pazarlık hakkında da ders vermiş, teşkilâtlanma ve eğitim çalışmaları için Maden - İş'ten bilgi alabilecekle rini belirtmiştir.

Çimento işçileri zam sağladılar

Zeytinburnu Çimento Fabrikasında çalışan işçilerin ücretlerine yüzde 15 zam yapılabilmesi için Yapı - İş İstanbul Sendikası giriştiği teşebbüsleri bir anlaşma ile sonuçlandırmıştır. Uzun süreden beri zam bekleyen işçiler, Yapı - İş'in İstanbul Bölge Sendikasının başarısını iyi karşılamışlardır. Anlaşma Cuma günü imzalanmıştır.

Gislavet işçileri zam temin ettiler

Gizlavet lâstik fabrikasında çalışan işçilerin ücretlerine zam yapılması için girişilen teşebbüs uzun bir beklemeden sonra sonuçlanmıştır. Yüksek Hakem Kurulu, Lâstik - İş Sendikasının çıkardığı toplulukla iş uyuşmazlığını karara bağlamıştır. Buna göre 10 lira gündelik alanlara yüzde 10, daha yüksek ücret alanlara yüzde 5, yüzde 5, zam alanları nücretlerinin günde 11 liradan aşağıya düşürülmemesi kararlaştırılmıztır. Zamlar 1 Mayısta yürürlüğe gimiş sayılacaktır. Lâstik - İş sendikası bir bildiri yayınlayarak bu zamlarla Yüksek Hakem Kurulunun işçiler yararına çalışmayan bir kurul olduğunu bir kerre daha isbat ettiğini belirtmiştir.

Denizcilik Bankası protesto edildi

Memleketimizde büyük bir hızla gelişen işçi şuuru, istismar düzenine karşı daha sık, daha şiddetli tepkiler göstermeğe başladı.

14 Mayıs 1963 te noterlik kanalıyla, Dok, Gemi—İş Sendikası tarafından Denizcilik Bankasına çekilen protesto, Banka yöneticilerini bir hayli telâşlandırdı.

Sendika Başkanı Mahmut Yüksel ve Genel Sekreter Mehmet Ali Sarı'nın imzasını taşıyan protestoda, işçilerin hakları bir ay içinde verilmediği takdirde, Anayasa'nın tanıdığı direnme haklarını kullanmakta serbest olacakları ve Sendikanın bu hareketi tam manâsı ile destekleyeceği bildiriliyor.

Çekilen Protestoda, 11 Mayıs 1962 tarihinde Ankarada Ulaştırma, Çalışma Bakanlığı yetkilileriyle Denizcilik Bankası ve Dok, Gemi—İş Sendikası Mümessilleri arasında yapılan toplantıda varılan anlaşmalara, Bankanın riayet etmediği belirtilmekte dır.

36 gün Kavel'in önünde duran cadır, Adalet, fabrikası önüne taşınmış hasta işçiler için muayenehane olarak kullanılmıştı.

Kapıları kapalı fabrika önünde

"Artık haksızlıklara paydos zamanı gelmiştir. Bu hareketi yürüteceğiz,.

Ropörtaj: Erdoğan ÖZER

Adalet Mensucat Farbrikası işçileri, işverenin uzun bir süreden beri devam eden kanunsuz zorlamaları ve nihayet lokavta tevessül etmesi ile direnme haklarını kulanmaya başladılar.

Fabrikanın önünde büyük bir işçi kütlesi örnek bir dayanışma içinde.. İhtiyarlar, gençler, kadınlar, kızlar, ortak amaçları etrafında birleşmiş durumdalar. Bir ağacın dibine yeşil bir çadır kurulmuş. Kavelcilerin kullandıkları çadır bu. Tıp fakültesinden gelen gönüllü doktorlar, çadırın içinde hasta işçileri muayene ediyorlar. Doktorların bu hareketi, işçilerin direnmeleri kadar önemli bir olay.. Zamanlarından fedakârlık ederek, işçilerin haklı mücadelelerine katılan ve onlara karşılıksız yardıma koşan bu doktorlara duyulan sevgi ölçüsüz.. Aydınlarla işçilerin dayanışmasına yeni bir örnek bu..

Topluluğun, insan üzerinde garip bir etkisi var. Anlatılması hem güç, hem kolay bir etki bu. İnsan diyeceğini diyemiyor.

İki taksî

Bir işçiye yaklaşıyorum Altına bir gazete koymuş, beli duvarda sigarasını tüttürüyor 1934 yılında girmiş Adalet Fabrikasına. Kırksekiz yaşına merdiven dayamış.

— Otuz yıldır çalışıyorsun. Bu zaman içinde bir ev bir taksi sahibi olmuşsundur herhalde?

— İşte taksi. Bir değil iki tane..

Ayaklarını göstermişti birden bire. Parça parça olmuş bir çift kundurayı hiç bir zaman unutamam. Bendeki taksi anlamı değişti artık.

— Sana teker, teker soru sormak istemiyorum. Anlatacağın birşeyler vardır elbet.

— Üç senedir sabrediyoruz. Bu çileye Eyüp Peygamber bile dayanamaz. Bize karşı yapılan haksızlıkları, önceleri, işverenin mali durumuna bağlamıştık. Bazı iktisadî şartların tesiriyle olabileceğini sandığımız bu davranışların geçici olacağına inanıyorduk. Haklarımızdan azami fedâkârlık etmek sureti ile tehammül ettik. Fakat, durum başka idi. İmalât tamamen satılıyordu. Aslında bir buhran yoktu. Müktesep haklarımızın kasti mahsusla çiğnendiğini, işverenin tamamen istismar niyetinde olduğunu bütün işçi kardeşlerimiz tereddütsüz anlamış durumdalar. Zaten az olan ücret'erin tehirli ve parça parça verilmesi, yaşama şartlarımızı çok kötü duruma soktu. İş Kanununun tatbikçisi olan bütün mercilere halimizi arzettik. Gerek Sendika yoluyla, gerek mümessillik kanalı ile, Çalışma Bakanı Ecevit'e işveren Atıf İlmen'in senelerden beri devam eden haksız ve ölçüsüz hareketlerini dosya halinde sunduk. Bu haklı dâvâmızda bize karşı en ufak bir bilgi gösterilmedi. Bu durumda çıkar yolun ne olduğunu böylece göstermiş oluyoruz.

İşçiler arasında tam bir birlik ve dayanışma var. Haksızlığı dize getireceğimizden şüpheniz olmasın. Bizim muvaffakiyetimiz, Türk işçisinin de muvaffakiyeti olacaktır.

Haksızlığa paydos

Bir sendika yöneticisinin omuzundaki seyyar bir hoparlör Adalet işçilerine, misafirlerin gelmekte olduğunu, fabrika önünde yan yana durmalarını, işçi olmayanların topluluktan ayrılmalarını bildirdi. Gerçekten elli metre kadar ötede kalabalık bir kütle, kol kola bize doğru geliyordu. Adalet işçileri büyük bir tezahüratla karşıladılar gelenleri. İşçi olmayanlar da, bu karşılamaya katıldılar. Bazı kadınlar, bazı yaşlı işçiler kendilerini tutamayıp ağladılar. Adalet işçilerinin direnmeleri civar fabrikaların işçileri tarafından da destekleniyordu. Gelenler Altın Yıldız fabrikasının işçileri idi. Adalet önüne geldikleri zaman iki topluluk birbirine kaynaştı. Öpüşenler sarılanlar sayısızdı. Bütün işçiler adına, kendilerine teşekkür edildi.

Altın Yıldız Mensucat Fabrikası Baş işçi Mümessili Ahmet Handal, topluluğun alkışlarla kestiği şu konuşmayı yaptı:

— Artık haksızlıklara paydos demenin zamanı gelmiştir. Giriştiğiniz bu kutsal hareketi, maddi ve manevi bütün varlığımızla destekleyeceğiz. Neticenin lehinize olacağına eminiz. Bu dayanışma karşısında birlik karşısında, bu haklılık karşısında bütün güçlükler yenilecektir. Bu gün fabrikada tediye günü değildi. Fakat işçilerimiz, siz kardeşlerimize ufak bir yardım göndermekten geri kalmadılar. Altın Yıldız işçileri adına 255 lira getirdik. Bu bizim desteğimizin başlangıcıdır. Her an yanınızdayız bundan şüpheniz olmasın Sizin dâvânız, bizim de dâvâmızdır.

Birden davul ve klârnet sesleri meydanı doldurdu. Topluluk baştan sona kaynadı ve ortada küçük bir boşluk meydana geldi. Gençler, kol kola hora tepmeye, oynamaya başladılar. İşçilerin sevincine diyecek yoktu. Oyunculara alkışla tempo tutuyorlardı. Sendika yöneticileri ile işçiler arasında tam bir tesanüt vardı. Sendikacılar gerektiği zaman işçilere hitap ediyor, onlara yerine getirilmesi gereken öğütlerde bulunuyorlardı.

Ekmekler geliyor

Az sonra kalabalığın arasına, yavaş yavaş mavi bir taksı sokuldu. İşçiler hemen etrafında halka oldular. Gelen, Çikvaş Kumaş Fabrikasından bir işçi idi. Terlemişti, çok heyecanlı idi. Gücü yettiğince bağırdı:

— Adalet Fabrikası ha!.. Koydukları isimden utansınlar. Adalet fabrikasında, adaletsizlik imâl edilmez. Yazık lar olsun.

Evi, Adalet fabrikasının karşısında idi. Bütün olaylara tanık olmuştu. Kendi çalıştığı fabrika olmasa bile işçi arkadaşlarına destek olmak bir insanlık görevi idi. Bugün bu işçilerin başına gelen, yarın kendilerine de gelebilirdi. Kazancı evine yetmiyordu ama, arkadaşlarının haklı mücadeleleri bahis konusu olunca, fedâkârlık etmek gerekirdi. Kollarından başka hiç bir serveti olmayan işçiler, zorlu bir mahrumiyet içinde savaşırken, evinde yediği iki lokma ekmek boğazından geçmemişti. Bir araba tutmuş Adalet işçilerine yüz ekmek getirmişti. Küçük David çok alkışlandı. Bütün işçiler adına, kendisine teşekkür edilirken gözyaşlarını tutamadı.

Bir taraftan, çadır içinde hasta işçilerin muayenelerine devam ediliyordu. Kadınların bakımı bitmişti ama, sıra bekleyen erkek işçiler az değildi. İşte, 1327 doğumlu bir işçi.. Yirmi yılını bu fabrikada vitirmişti. Haksızlıklara kurban edilmemiş yirmi yıl insan hayatında az değildir. Oysa bu yaşlı işçinin hasta vücudundan başka bir şeyi yoktu. Daha ne kadar çalışabilir sanıyorsunuz? Emeğinin karşılığına bir an kavuşabilse, ben onu mutlu sayarım.

Belinde bıçak gibi bir ağrı varmış. Bulamamış bir çaresini.

— Bel ağrısı da nedir ki? Elbet var bir çaresi. Var ama biz bulamayız. Onu ararken başka şeylerden olmak var.

Elindeki bir avuç ilâç. «Ağrıyı dindirirmiş ama devamlı olmazmış.

Çürük battaniye

İşte bıyıkları yeni terlemiş bir işçi daha.

— Ağabey, ikramiye günü geldimi, satılmamış, çürük, güve yemiş bataniyeler çıkar ortaya. Bunların yenisi mağazada 60 lira. Patron bize 90 lira üzerinden iki tane battaniye sokuşturuyor. İşte ikramiyemiz bu. 180 lira olması gereken ikramiyeler böylece 120 lira ile atlatılıyor. Yakışır mı bu iş..

— Patron milletine buna benzer neler yakışıyor bir bilsen!.

Adalet Fabrikasının önünde büyük bir işçi kütlesi... İhtiyarlar, gençler, kadınlar, kızlar.. Kavel grevinden kalma bir çadır içinde gönüllü doktorlar, hastaları muayene ediyorlar.. Az ötede bir topluluk var, davul, klârnet çalınıyor, ortada gençler hora tepiyorlar. Bir yöneticinin omzunda küçük bir hoparlör, geziniyor, gerektiği zaman konuşuyor.

Grevcilere, soğan ayı klıyan kadın işçiler
— Dayanışma işbirliğ i ile mümkün —

Adalet'in işçileri duvar diplerinde kapıların açılmasını bekliyor
— Sadece çalışmayı bilirlerdi şimdi hak aramasını da biliyorlar —

Patronun işçilere cevabı:

İşçilerin, mevcut haklarının ihlâli karşısında gösterdikleri en masum direnmelerini bile kabul etmeyen cut olmayan lokavt hakkını kullanarak fabrika kapılarını kapıyor ve işçileri açlık ve sefalete atmağa bu hareketleri lokavtın bir hak olduğunu savunan bazı gafil sendikacılara ders olsa gerektir.

Adalet Mensucat Fabrikasında 536 işçinin Pazartesi sabahı işi bir anda bırakması en az bir ay önce Çalışma Bakanlığınca, İstanbul Emniyet Müdürlüğünce bilinmekte idi. 1932 de kurulan Adalet Mensucat Fabrikasında eskiden beri iş anlaşmazlıkları, iş kazaları ve çeşitli haksızlıklar olmakta idi. Hatta ünlü bir romancının ilk eserinde dile getirdiği sefalet levhalarının başlangıcı da Adalet Mensucat Fabrikasında geçmişti. Bugün de İlmen ailesinin bir «aile şirketi»ne aid olan fabrikada işçi hakları çiğnenip gitmekte idi:

Bir kusurlu işveren

İşçilere her ayın 10 nunda ve 25 inde verilmesi gereken ücretler vaktinde ödenmiyor. İşyönetmelik hükmü yerine getirilmiyordu. Her ayın 28 inde işçilere çocuk zamları verilirdi. Bu zamlar da gününde verilmiyordu. İşçi ücretleri düşüktü. Yüksek Hakem Kurulu ücretlere yüzde 10 zamma karar vermişti. Bu zamlar 1 Marttan başlayarak ödenmek gerekirdi. Atıf İlmen bunu da ödemeye yanaşmıyordu. Yılda iki defa Ocak ve Temmuz aylarında işçilere para olarak ikramiye verilmesi lâzımdı. İşveren kendi mamullerini vererek ikramiye hakkını geçiştirmek niyetinde idi. İşçilere günde iki kab yemek dağıtılmalı idi. Bu bir kaba indirilmişti. İş elbiseleri yılda iki pantalon ve bir ceket şeklinde dağıtılmalıydı. İşveren adalet adına yakışmayan bir pervasızlıkla buna da yanaşmıyordu. Yüksek hakem kurulunun yüzde 10 zammına müstahak işçileri bu haktan yoksun bırakmak için hileli yollara sapılmış, mevcut işçiler işten çıkarılmış gösterilmiş, sonradan da alınmış gibi muamele yapılarak kıdem hakkı yok edilmişti. Tasarruf Bonoları için işçilerden para kesiliyor, fakat Maliyeye yatırılarak yerine Bono alınmıyordu. Dahası var:

İşverenle İstanbul Tekstil ve örme sanayii işçileri sendikasının anlaşması gereğince işçiler kendi rızaları ile sendika aidatının işyeri muhasebesince kesilmesine razı olacak ve toplu aidatı işveren sendika hesabına Bankaya yatıracaktı. İşveren, işçilerden 28 000 lira sendika aidatı kesmiş bunları sendikaya yatırmamıştı.

Grev ve Lokavt

İşte bu haksızlıklara dayanamayan işçiler 13 Mayıs Pazartesi sabahı işlerini bırakmıştı. Ancak maaşla çalışan 95 işçi, kendilerini «işçi» saymamış ve «işverenin gözüne girmek için» işi bırakmamıştı. Bu düşüncelerinde ne kadar aldandıklarını ertesi günü işveren kendilerini de kapı dışarı edince anladılar.

Tekstil sendikası, Kavel grevinden ders almıştı. Hemen işçilere yemek kazanı kurdu, yiyeceklerini sağladı. Maden—İş, Kavelin önünde kurulan grev çadırını, kardeş sendikaya vermeyi kararlaştırdı. Ayrıca maddi yardım için de sendikanın yardım isteme hareketine geçmesini bekledi. Öteki sendikalar da hemen Tekstilin hakl. dâvasına hizmet için grevci işçilere yardım ellerini uzatmak yolunda gerekli kura heyetleri kararlarını aldılar.

15 Mayıs günü İşveren Konfederasyonu, konuyu beraberce görüşmek için toplantı düzenledi. Sendikacılar ve işverenler bir masaya oturdu.

27 Mayıs suçlanıyor

Sendikacıların isteklerini İşveren Konfederasyonu yetkilileri pek haklı buluyorlardı. Ama Atıf İlmen haksızlığın müdafaasını yaparken olup bitenlerden sorumlu olarak 27 Mayıs Hareketini ve neticelerini göstermeye kalkması işçilerin de işverenlerin de üzerinde soğuk duş etkisi yaptı. İlmen sendika ile olan münasebetlerinin 27 Mayısa kadar normal olarak devam ettiğini bildiriyordu. İhtilâlden sonra kredilerin kesildiğini ileri sürüyor, iş yapamadığını bildiriyor, bunun üzerine işçilerin bir ara oturma grevi de yaptıklarını hatırlatıyordu. Bu arada üç yıldanberi muamele vergisini de ödeyemediklerini hatırlatıyor krizi anlatıyor bir de tehdit ileri sürüyordu:

«Şirket kapanırsa kıdemli işçilerin tazminatı dahi yok olur» diyordu.

Kuruluşundan beri...

Hafızalarını yoklayanlar, fabrikanın kuruluşu sırasında Herekeden vaadlarla alınan ve İstanbula getirilen bir kısım işçilere vadedilenin verilmemesi üzerine yine grev yapıldığını hatırlıyorlardı. Kaldı ki Adalet fabrikası her zaman «zarar ediyorum, zam veremem» demiş, bilânçoları bunu yalanlamış ve İl Hakem Kurulu, sendikanın çıkardığı iş uyuşmazlıkları üzerine işçilere zam verdirmişti. Daha 1951—1952 yılı içinde sendika çıkardığı iş uyuşmazlığını işçi mümessillerine devrederek yürüttürmüşü. 1952—1953 sendika çalışma yılında Adalet Mensucat Fabrikasında sendikalı işçilere baskı yapılmıştı. Sendikalı işçiler çıkarılmak yerlerine sendikasız işçiler alınmak istenmişti. 4 Ocak 1954 de işçiler yine zam istemiş işveren yine zamma karşı gelmiş ama, İl Hakem Kuruluna gitmekten kaçınarak zamma rıza göstermişti. Ama sendika temsilcisi de zorla bu görevinden uzaklaştırılmıştı. Bir kısım işçilere işveren baskı yapmış, sendikanın elde ettiği zamdan feragat için çeşitli baskılara başvurulmuştu. Aldıkları zammın yarısını Patronlarına hibe etmeyen işçilerin işlerine son verilmişti. Bir kısmı da «daimi» kadrodan «muvakkat» kadroya aktarılmış. Kıdem zamlarına tırpan atılmıştı. İşçi ücretleri o kadar küçük kalıyordu ki, sendika 28 Ocak 1955 te yüzde 60 zam isteği ile iş uyuşmazlığı çıkarma zorunluğunu duyuyordu Ama Yüksek Hakem Kurulu ancak yüzde 15 zammı kabul ediyordu. Sendika yine zam istemiş ve yüzde 50 zam sağlamak için işverenle görüşme teklifi Atıf İlmen tarafından iki defa reddedilmişti. Adalet Mensucat Fabrikasında 15 Nisan 1959 da da anlaşmazlık çıkmış ve ücretlere hakem kurulu aracılığı ile yüzde 15 zam sağlanabilmişti. Sendika 27 Mayıs hareketi olmadan önceki bu durumda işverenin niyetini bakınız nasıl belirtiyordu:

Bir hiylenin hikâyesi

«İşin başında hileye başvuran müessese İl Hakem Kurulunu aldatmak için 700 işçiye ödediği para tutarını muvakkat işçileri hesaba katmayarak 408 ilâ 475 işçiye veriyormuş gibi göstererek vasati ücretleri yükseltme yoluna gitmiştir. Fakat bu hilesi İl Hakem Kuruluna tarafımızdan duyurulmuş ve yüzde 15 zam sağlanmıştır. Sendikanın bu başarısını hazmedemeyen işveren bir yandan Yüksek Hakem Kuruluna itirazını hazırlarken diğer taraftan 150 işçiye ihbar vermiştir. Dokumacılara zamdan vazgeçmedikleri takdirde işten çıkaracağı tehdidini savuran işverenin bütün çabalamasına rağmen Yüksek Hakem Kurulu da yüzde 15 zammı aynen tatbik etmiştir. İşveren bundan sonra baskılarına devam etmiş, muvakkat işçileri daima işten atmakla tehdit etmiş, zamdan feragat etmeyenleri, mukaveleleri bittiği için işten çıkarmıştır. Feragati kabul edenleri ise gene çıkış—giriş yapmak suretiyle işe almış bu kere asgari ücret kararı gereğince vermesi gereken ikramiyeleri kesme yoluna gitmiştir. Yıllardır, sendikaya karşı kanunlara karşı pervasızca hareket eden bu işverenin bu işverenin bu hareketinin de Lokavt olduğunu savcılığa bildirdikse de eninde sonunda her zaman olduğu gibi bu kerre de ademi takip kararı vermiştir.

İhtilâfın neticesini nisbeten tat

Adalet'in sahibi Atıf İlmen

Kanunları işçiler savu

Son 15 gün içinde çalışma alanında görülenler, toplu sözleşme ve grev kanunu yürürlüğe girdikten sonra bir çok işyerlerinde büyük grevlerin başlayacağını haber vermektedir. Zira bugün yürürlükte olan kanunlar, kararları ve anlaşmaları savunanlar işçi sendikaları, kanunları, kararnameleri, anlaşmaları ihlâl edenler de bizzat işverenlerin kredileridir. Geçen hafta içinde birbirini kovalarcasına patlak veren işi bırakmalar küçük çapta grevler şeklinde basına geçmiştir.

Bu hareketlerde istenenleri şöyle özetleyebiliriz:

1 — İşverenler asgari ücretleri ödememektedir. Ödesinler.

2 — İşverenler lâstik işkolunda «sezon tatili» yapıyorlar. Yapmasınlar.

3 — İşverenler işçi ücretlerini vaktinde vermiyorlar. Versinler.

4 — İşverenler işçileri fazla çalıştırıyorlar. Çalıştırmasınlar.

5 — İşverenler sendika temsilcilerini işten atıyorlar. Atmasınlar.

6 — İşverenler Hakem Kurulu kararlarını uygulamıyorlar. Uygulasınlar.

Bütün bunlar, işçilerin kanunlara, Bakanlar Kurulu kararlarına aykırı işlemlerin önlenmesi için ortaya atılan isteklerden başka değildir. Bu hâliyle denebilir ki: işçi sendikaları hâlâ kanuni haklarını tanıtma devresindedirler. Zira kanunlar uzun yıllardan beri tek taraflı hazırlanmış ve uygulamada işçiler aleyhine sonuçlar vermiştir. Ceza hükümlerinin azlığı, işverenlerden bir kısmını kanun ve nizamlara saygılı hareketten alakoymuş, bu gibi işverenler kendi çıkarlarından başkasını düşünmemiş, böylece işçi sendikaları da, kanunla elde edilen hakları uygulamakta çabasından öteye geçme fırsatı bulamamıştır.

Asgari ücretler, hiç de gerçek asgari ücretler olmadıkları halde yine de aşırı kâr peşinde koşan kalabalık bir işveren gurupunca uygulanmamıştır. Sendikalar bu asgari ücretleri ödetmek için çırpınmaya başlamışlardır. Bir kısmı da, ödenmemiş asgari ücretlerle, ödenmiş ücretler arasındaki farkın mahkeme kanalı ile elde edilmesini önlemek için zayıf sendikalara «hemen asgari ücreti ödemeye başalyacağım» yollu vaadlerde bulunmuş ve bu yolda anlaşmalar yapmayı başarmıştır. Böylece aradaki binlerce liralık fark, kanunlara rağmen işverenin cebinde kalmış, işçinin sıkıntısını giderici bir düzen kurulamamıştır.

Kâr, ticaret hayatında zararın ortağı olduğu halde kurulduklarındanberi bir yıla yakın bir süre çok fazla kâr sağlayan bir Lâstik—Kauçuk müessesesi, imalâtında mevsim değişikliği yapmak için işletme plânında kısa bir duraklama yapmayı işine daha elverişli bulduğu için hemen her yıl «sezon tatili» diye işçileri isten çıkarma hakkını fabrika iç yönetmeliğine koymuş, bunu Çalısma Bakanlığına da onaylatabilmistir. Fakat sendikanın uyanıklığı, İl Hakem kurulunda «sezon tatili»nin kaldırılması için uyuşmazlık çıkarılmasını gerektirmiştir. Uzun mücadeleler sonunda bu istek kesinlesmiş ve Çalışma Bakanlığı da hemen ilk defa olarak, kendisine kanunların tanıdığı bir hakkı bu konuda kullanmış, baska işyerlerinde ayrı ayrı uyuşmazlık çıkarılmasına lüzum kalmadan bütün Lâstik—Plâstik—Kauçuk endüstrisinde sezon tatili denen toplu işçi çıkarma hareketini yasaklamıştır. Fakat bir kısım işverenler yine de kaçamak yollarla bu kararı hiçe indirici çabalara girişmişlerdir. Sendika, Bakanlar Kurulu kararını savunucu bir kurul olarak bu tip işverenlerin karsısına dikilmiştir.

Bütün bunların nedeni şudur:

Kanunlar, sosyal hayatımızı geliştirici, çalışma alanına demokratik düzeni yerleştirici, işçileri Anayasamızın öngördüğü uygar uluslar seviyesinde bir yaşantıya kavuşturucu nitelikte değildir. İşçi haklarını koruyucu, çalışma alanına bellli ölçüleri hâkim kılıcı hükümler de müeyyide eksikliği, ya da müeyyide zayıflığı yüzünden gereği kadar âdil şekilde işlememektedir.

Kanun yapıcısı durumunda olanların yapıları, kanunların Anayasa ilkelerine uygun, sosyal yönü ağır basan nitelikte olmalarını önlemektedir. Zaten, y

: Lokavt

patronlar Anayasa'da mev-
a çekinmiyorlar Patronların

...lıkten sonra da gayrı kanuni hareketlerine devam etmiş. Parasızlık içinde bulunduğu, Satış olmadığı iddiaları içinde, işçilerin tümüne ihbar vermiş. Ödeme günlerini devamlı geciktirmiş ve işçilerin bir kaç defa iş bırakmalarına sebep olmuştur.

Aile anonim şirketi olarak şahsi servete sahip olmalarına rağmen, kârlarının biraz eksilmesi karşısında selâmeti işçiye ıztırap çektirmekte, huzursuzluk içinde bırakmakta bulan bu müessese sahiplerinin, bu ahlâk[illegible]arından vaz geçmeleri için iki yol vardır: Bunlar da ahiret veya grev hakkıdır.»

Daha 1959 da olan bu olaylar Atıf İnmenin İşveren Konfederasyonunun da ortaya attığı yeni iddialarının ne kadar köksüz olduğunu böylece ortaya çıkarmaktadır.

Nitekim Sendika «bu hareket ve olay bir zorlama değildir. İşçiler haklıdır» diyor.

Yardımlaşma başlıyor

Grev hareketi üzerine işçilere yardımlar, gelişti, hekimler, eczacılar tedavi ve parasız bakıma başladı. Kartaltepe mensucat işçileri pazar gündeliklerini Adalet Fabrikasından sokağa atılan kardeşlerine verdiler, fabrika önünde bekleyen işçilere morallerini takviye eden filmler gösterdiler. Gençlik teşekkülleri başkanları işçileri ziyaret ederek onlarla dertleştiler.

Artık bir grev ya da lokavt sadece basit bir işçi meselesi olmaktan çıkıyor. Binlerce insan hak savaşı ekmek kavgası ve bütün toplumu ilgilendiren bir olay halini alıyor ve haksızlığın uzun ömürlü olmadığı el birliği ile isbat ediliyor. Bu gerçek Adalet işverenlerinin adaletsiz tutumları ile daha kesinlikle belli olacak.

Adalet fabrikasının kapısına bırakılan işçilerden bir grup...

Ücretlerini alamayan işçiler direndiler

Çalıştıkları halde ücretlerini vaktinden de sonra alamayan işçiler işverenlerin bu keyfi hareketlerine karşı direnmeye başlamışlardır. Netekim Dolapderede kurulu Kapsülcülük Kollektif Şirketi'ne ait fabrikada çalışan 25 işçi, işverenin hâlâ asgari ücreti ödememekte ısrar etmekte, işçilere yıllık ücretli izin haklarını tanımamakta iş elbisesi verme mecburiyetinden kaçmakta idi. Israrlı teşebbüslere rağmen Maden—İş yöneticilerinin isteklerine uygun hareket etmeyen işverenin tutumu işçilere bildirilmiş ve hareketlerinde serbest oldukları kendilerine anlatılmıştır. Bunun üzerine işçiler işbaşında işi bırakarak kalmışlardır. İşveren bunu grev diye vasıflandırmış ve Maden—İş'in temsilcilerinden birinin işine hemen son vermiştir. Sendikalı işçilere baskının nasıl yapıldığını ve bunları önlemenin nasıl sağlanacağını çok iyi bilen Maden—İş'in Şişli Bölge Merkez şubesi başkanı İlyas Kabil ve organizatör Sezai Zeren durumu önce Bölge Çalışma Müdürlüğüne bildirmişlerdir. İş müfettişi olayı incelemeye geçince işverenin her açıdan haksızlığı ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine işveren Maden—İş'in bütün isteklerini kanuna uygun olduğu için kabul etmiş, ancak bütün eksiklerin ve yanlış tatbikatın önlenmesi için mehil istemiş bu konuda sendika ile anlaşmaya varmıştır.

Maden—İş'in anlaşması üzerine işçiler işbaşı yapmıştır.

Haftalıkları verilmeyen Gazocağı işçileri

Mahmutpaşada Kürkçü İşhanında çalışan Nubar Mardirosyana ait gazocağı fabrikası işçileri haftalıklarını alamamışlardır. Durum Maden—İş sendikasına bildirilmiştir. 35 işçinin haftalıklarını tam olarak alamamaları Sendikaca tesbit edilmiştir. Sendika «ücretsiz çalışma olmaz» ilkesini hatırlatmıştır. İşçiler de işi bırakmışlardır. İşçi Müfettişi de olaya el koymuştur. Neticede işveren Maden—İş ilgililerine para bulmak için izin verilmesi teklifini yapmıştır. Sendika Salı gününe kadar mehil vermiştir. İşçiler de bunun üzerine çalışmaya başlamışlardı.

Amiral Lastik Fabrikası ile anlasmaya varıldı

Topkapıda kurulu Amiral Lâstik Fabrikası İşvereni 15 gün sonra fabrikayı kapayacağını işçilerine ilânla bildirmiştir. Bunun üzerine işçilere iş bulmalarını fırsat vermek için saat 16 da işi bırakmalarını tebliğ etmiştir. Lâstik—İş Sendikası olayı Bölge Çalışma Müdürlüğüne duyurmuş ve ilânın kaldırılmasını sağlamıştır. Ancak işveren ertesi günü Lâstik—İş temsilcilerinden üçünün işlerine son vermiştir. 44 işçi arkadaşlarını korumak için hepberaber işleri terkederek işyerinde beklemeye başlamışlardır. Bu arada işçilerin sigortasız bırakıldığı da Lâstik—İşçe anlaşılmış ve işverenin Sigortaya prim ödemesi gerçekleştirilmiştir. İşveren işçi çıkarma hareketini yürütürken sendika kanunların uygulanmasını sağlamış ve işçilere ihbar ve kıdem tazminatlarının tam olarak ödenmesini temin etmiştir.

Sezon tatiline heveslenen bir fabrika daha

Kuruçeşmede kurulu Güzel Boğaziçi (eski adı Koçbaş) Lâstik fabrikası 25 Mayıstan itibaren işyerini kapatacağını fabrikada işçilere ilân etmiştir. Halbuki gerek Amiral gerekse Güzel Boğaziçi fabrikaları Bakanlar Kurulunun yasak ettiği «sezon tatili»ni uygulamak istemektedirler. Fabrikaları kapamakta, bir süre sonra yeniden ve yeni işçiler bularak çalışmalara başlamaktadırlar. İşçiler de fabrikanın ölü mevsimlerinde işsiz ve ücretsiz kalmaktadır. Lâstik—İş sendikası daha önce sezon tatili yapılmaması için İl Hakem Kuruluna başvurmuş, İl Hakem Kurulunun kararını Yüksek Hakem Kurulu da onaylamıştı. Buna göre lâstik fabrikalarından biri, sezon tatili diye fabrikayı kapayamayacak ve işçilere yol veremeyecekti. Ancak bu kararın bütün lâstik işyerlerine teşmili için Lâstik—İş'in ayrı ayrı iş uyuşmazlığı çıkarması gerekti. Çalışma Bakanlığı bu durumu görerek Bakanlar Kurulunun yetkisini kullanmasını sağlamış ve Yüksek Hakem Kurulunun sezon tatilini kaldıran kararını bütün lâstik, plâstik ve kauçuk sanayiine teşmil etmişti. Buna rağmen bazı fabrikalar, bu arada Güzel Boğaziçi fabrikası dolambaçlı yolla Bakanlar Kurulu kararı hilâfına işçi çıkarmaya başlamıştı. Bu gerçeği savunan Lâstik—İş temsilcilerinin de hemen işlerine son vermişti. Sendika Başkanı Rıza Kuas, işverenle temasa geçmiş ve kanun yolunu da kullanarak işçi temsilcilerinin yeniden işe alınmalarını sağlamış, kapatma ilânının kaldırılmasını da temin etmiştir.

unuyor

Kemal SÜLKER

...ni Anayasamız yürürlüğe girdikten sonra henüz Senatoda onaylanmayan iki kanun bir yana, işçilerle ilgili tek kanun çıkarılamamıştır. Üstelik Anayasanın öngördüğü ve gerçekleşmesini istediği işçilerle ilgili bir çok hususlar ortada durmaktadır.

Yeni Anayasa yürürlüğe girmeden önce çıkarılan kanunlardan bir kısmının işçileri koruyucu hükümleri de müeyyide eksikliği, ya da cezaların azlığı yüzünden gereği kadar işleyememektedir. Sendikalar açık iş mücadelesine başlamadıkları için de kanun boşlukları daima işverene yaramış, hele iyi niyetinin varlığı ile çok su götüren bir kısım işverenler kanunsuz iş yapmayı, işçi hakkını çiğnemeyi yeni servetlerin «helâl kaynağı» olarak göstermeye kalkmıştır. Sendikaların yeteri kaday gelişmesini, işçinin emeğinin hakkını almasını önleyen mesafe ancak Anayasanın tanıdığı grev ve toplu sözleşme hakkının tam ve kesintisiz olarak kullanılması ile sağlanabilecektir.

Bütün olup bitenler işçilerin ve sendikaların kanun içinde kalıp bir çok haksızlıklara uğradıklarını, işverenlerden bir kısmının da kanunların emrine uymadan çalışıp, hak arayan olunca kanuni vecibeye yanaştığını ortaya koymaktadır. Onun için, sendikacılar herşeyden önce kanunlaşmamış hakları toplu pazarlık masasına koyabilme gücüne kavuşabilmeyi başarmaya mecburdurlar. Yoksa Toplu Pazarlık kanunlarda tanınan hakları bir başka deyimle mukaveleye geçirmekten öteye gidemez.

Meselâ, hasta işçilere verilmeyen üç günlük işgörmezlik ödeneğini işverene ödetmek sağlanabilmelidir. Haftalık çalışma süresi azaltılabilmelidir. Asgari ücretler ilk kertede yüzde 15 yükseltilebilmelidir. İşçi ücretlerine mukavele tarihinde yüzde 20, ilk altı aydan sonra kâr nisbetine göre yüzde 15 ten aşağı olmamak üzere kademeli zam istenebilmeli ve verilebilmesi gerçekleştirilebilmelidir. İşçilere verilen yemek bedeli hiç olmazsa 300 kuruşluk bir maliyete çıkarılabilmelidir. İşverenlerin kendi işçilerine tahsis edebileceği meskenler inşa ettirebilmesi plânlanabilmelidir. Yapı Kooperatiflerine işçilerin ödemesi icab eden yüzde 10 inşaat bedelini işverenler karşılamalıdır.

En az bu isteklerin Toplu sözleşme masasında işverene kabul ettirilebilmesi, kanunlarla tanınanhakları n önceden temin edilmesi ile mümkündür. Sonra, kanunları, zayıf müeyyidelere bağlanmış iyi hükümler getirici olmaktan kurtarıp, kuvvetli müeyyidelere bağlı Anayasa ilkelerine uygun hükümler getirici niteliğe kavuşturmak için de mutlaka Mecliste temsil edilmeyi başarmak şarttır. Bu yolda bir mücadeleye giremeyen sendikacıların Toplu Sözleşme Masasından yaldızlı kelimelere bulanmış içi boş maddeler listesinden başka elde edeceği bir şey olamaz. İşçinin en büyük dayanağı karşısındakine yarın kendisinin de bir kanun yapıcısı olabileceğini gerçekten kabul ettirebilmesidir.

Bu sayededir ki, daha etkili yollarla işçilerin yıllardır çiğnenmiş hakları pazarlık masasında aklıeren işverenlere kabul ettirilebilir. Aklı kendi menfaatının nerede olduğunu anlamaya yetmeyen işverenler de, en küçük bir hak için direnir ve sonunda kendisi kaybeder.

Bugün şurada burada görülen grev hareketleri, henüz kanunlara geçmemiş hakları elde etmek için girişilmiş mücadelelerden çok geride, kanunlara saygısız işverenleri kanun karşısında boynunu eğmeğe zorlayan hareketlerdir.

Bunlar bile çalışma alanında süregelen düzenin kimlerin yararına nasıl yıllardır işlediğini gösterir. İşçiler politik bir güç kazanabilmiş ve Mecliste temsil edilmeyi başarabilmiş olsalardı bu dönem çoktan atlatılmış olurdu, Zira kanun yapıcısı durumuna geçmeyi amaç bilmeyen bir işçi sınıfı, daha uzun yıllar kanunları uygulatma mücadelesi safhasından öteye aşamaz. Bu ise, başka ulusların işçilerinin elde ettikleri hakları kazanma seviyesine ulaşmayı imkânsızlaştırır. Dikkat edilecek nokta buradadır.

Toprak reformundan ne anlıyoruz?

Halil AYTEKİN

Toprak Reformu Tasarısı amacını şöyle özetlemektedir: «Yurt tarımının geliştirilmesi, toprak varlığının korunması için arazi mülkiyeti, tasarruf ve işletmesine ilişkin toprak statüsünü ve kanunun uygulanmasının gerektirdiği tarihsel yerleşimi yeniden düzenlemek.» Yine tasarı tarafından bu alanda tutulacak yol 5 madde halinde gösterilmiştir. Kamulaştırma ile toprak dağılışındaki ölçünün hangi esaslara göre yapılacağını da iki cetvel halinde düzenlemiştir.

Şimdilik, yukarıda adı geçen Tasarının Büyük Millet Meclisinde nasıl bir biçime girerek çıkacağı bir tarafa, biz yazımızda memleketin gerçek toprak durumu ile, onun çeşitli ürün bölgeleri içindeki uygulama şeklinin neler olabileceği üzerinde duracağız. Konuya girmeden önce vaktiyle İnönü'nün toprak reformu üzerinde yaptığı konuşmanın bir parçasını ayrıca buraya almakta yarar görüyoruz.

«Her memlekette esaslı ıslahat dâvâcısı olmak, hem de Türk vatandaşlarının köle hayatı sürmelerine göz yummak, partimiz için imkânı olmayan şeylerdir Köylümüzü serf halinden kurtaracağız. Bu bizim ana dâvâmızdır. Bu uğurda uğrayacağımız tarizlere şerefle göğüs gereceğiz.»

Son günlerde her önüne gelen bir TOPRAK REFORMU'dur tutturmuş gidiyor. Fakat hiç kimse işe nereden nasıl başlıyacağını birtürlü kestiremiyor.. Bakıyorsunuz, eldeki rakamlar da sağlam ve kandırıcı değil, her kafadan bir ses; biri çıkıyor; «Türkiye'deki toprakların yarısına yakını ağaların, beylerin zilliyeti altındadır.» diyor O halde bu rakamların belgelendirdiği duruma bakarak DEREBEY kalıntılarının saltanatını yıkmak için hemencecik Toprak Reformu'na geçmek gerektiğine inanıyorsunuz...

Bir başkası çıkıyor «Günümüzü Aydınlatan Belgeler.» Başlığı altında İstatistik Genel Müdürlüğünden aldığı bir tabloyu yayınlıyarak birincinin tamamiyle tersi bir durum ortaya sürüyor, (Forum Sayı 195) Cedvelin açıkladığına göre, Türkiye'de 1.000 dekardan (dönüm) yukarı, büyük toprağa sahip ağa sayısının topu topu 3395 kişi olduklarını, ellerinde tuttukları arazi de tüm Türkiye topraklarının % 3,83 ü geçmediğini söylüyor. Tabloda iller sırasına göre düzenlenmiş rakamlara göz atınca — üç, beş ilimiz dışında — hemencecik çoklardan alıp azlara pay edecek bir Toprak Reformuna gidilmesinin hiç te gerekli olmadığı inancına varıyorsunuz...

Öte yandan Tarım Bakanının Toprak Reformu ile ilgili demecine bakıyorsunuz. Türkiye, «Kurak bölge, yarı kurak bölge, nemli ve sulu bölge» diye dört ayrı bölge altında toplanarak toprak dağıtımında bu esaslara uyularak hareket edileceği anlamına varıyorsunuz Kanunun uygulanmasında Kurak ve yarı kurak bölgede 4,000—5000 dönüm, sulu ve nemli bölgede 2.000—3.000 dönüm kabul ederek sahiplerine bu miktar üzerinden hak tanındığına göre işler büsbütün çetrefilleşiyor.

Toprak Reformu nasıl uygulanmalıdır.?

Şimdi burada bambaşka bir durum ortaya çıkıyor. Elimizdeki belgelere, istatistiklere dikkat edersek bu gün ancak Türkiye'nin coğrafi bölgeleri içersine dağılmış olan çifçi ailelerin durumları, yukarıda da değinlediğimiz gibi sadece reform taraftarlarını altalta sıralanmış kupkuru rakamlar yönünden ilgilendirdiği görülür. Oysa bir kere de çeşitli ürün bölgelerinde işletmecilik yapan çifçi ailelerin üzerinde işledikleri toprakları, arazi çeşitleri cinsleri, değerleri ve verim dereceleri yönünden ele alarak incelemek gerekiyor.. Biz bu meseleyi şimdiye kadar yazılıp söylenenler dışında başka bir açıdan ele almak istiyoruz. Bilindiği gibi Türkiye bu gün coğrafya kitaplarının gösterdiği gibi çeşitli iklim bölgelerine ayrılmıştır. Tarım Bakanının demecinden de anlaşıldığına göre Toprak Reformunda işlerin ele alınısında ve uygulanışında bu esaslara göre hareket edileceği anlaşılıyor..

Oysa ki, memleketin çeşitli ürün bölgelerinde köylü aileler üzerinde yaptığımız geçim araştırmalarında elde ettiğimiz rakam ve sonuçlar bu meseleye tamamiyle başka bir açıdan bakmamızı gerektiriyor... Evet, bu gün Türkiye'yi şöyle bir dolaşırsak—genişçe bir bölgeyi içine alan— tahıl bölgesinden tutun, pancar, pamuk, zeytin narinciye, tütün; çay; fındık; hayvan v.s bölgeleri olmak üzere çeşitli ürün bölgelerine ayırmamız gerekir Şimdi rakamları konuşturmak suretiyle bölgelerden ayrı ayrı örnekler verelim

Çeşitli tarihlerde Orta Anadolu'nun tahıl bölgelerinde yaptığımız araştırmalarda 75—100 dönüm ekilmişi olan iki çiftli, ortahalli bir köylü ailesinin yıllık safi geliri, ortalama olarak (dönümden 50—60 liralık bir ürün almak üzere 200—2500 lira arasında dolaşır.

Öbür yanda yurdun diğer ürün bölgelerinde bu kadarcık bir toprağı işleyen pancar, pamuk, tütün, fındık zeytin, çeltik ve narinciye üretimiyle uğraşan köylü ailelerin gelir—giderlerine bir göz atarsak (Bu bölgelerde oturan köylü ailelerin genel nüfus içindek oran ve sayılarını iyi bilmemekle beraber) bizleri üzerinde durulması gerekli apayrı bir durumla karşı karşıya getirir...

Örneğin: Yukarıda adlarını sıraladığımız ürün bölgelerinde bir dönüm tarla orta bir ürün yılında bu günün pazar fiyatlarına göre buğdayın 50—60 lirasına karşılık bu ürünlerin sahibine 350—450 lira arasında bir gelir sağladığı görülür. Demek oluyor ki yüzölçümü aynı olan bir buğday üreticisinin 60—70 dönümlük tarlasından 2,000—2,500 liralık yıllık net (safi) gelirine karşılık diğer ürün bölgelerinde bu gelirin, ayni ölçüdeki topraklarda 28,000—30,000 liraya yükseldiği görülür. Gene tahıl bölgesinde bir dönüm (dekar) toprağın satışı fiyatları kıraç ve sulu oluşuna göre 75—250 lira arasında oynarken diğer mahsul bölgelerin de bu satış fiyatları, 1,000—5,000 lira arasında değişir.

Bu hesaba göre elinde 100—150 dönüm toprağı olan bir Orta Anadolu köylüsü kendisini zor geçindirirken bunun dışında kalan ürün bölgelerindeki köylülerin yıllık gelirleri 30 bin liradan aşağı düşmediği için zengin sayılabilir..

Çay narinciye ürün bölgelerinde yaptığımız incelemelerde ise köylülerin durumları dahada iyileşerek yıllık gelir hanelerindeki rakamlar daha da yükselir. Örneğin, bir dönüm çay tarlasının sahibine getirdiği ürünün ortalama yıllık geliri, 900, narinciye bölgesinde ise 600 liranın üstündedir. Bu bölgelerdeki toprağın değerine gelince, bir dönüm çay tarlasının satış fiyatı (yetişmiş tarla) 1961 de 8—10 bin, narinciye bölgesinde ise 5—6 bin lira arasında değişmektedir.

Değerlendirme neye göre?

O halde biz burada yukarıda — kaba taslak ta olsa — verdiğimiz rakamlardan ve bu rakamların karşılaştırmasından çıkan sonuçlara göre, memleketimizdeki coğrafi eşitsizliği ile çeşitli ürün bölgelerinin gelir dağılışındaki ayrımları ve dagalanışları tanıma ve tanıtma bakımından açıkça ortaya konusunda fayda görüyoruz. Okuyucularımızı şaşırtmamak, gözlemlerimizde sağlam sonuçlara varabilmek için burada 160 sayısını kendimize ölçü oluyoruz. (Aşağıdaki cetvele bakınız)

Cetveldeki rakamlar incelendiği zaman görülür ki, elinde 100 dönüm bir toprağı olan tahıl köylüsü bu toprağın yarısını dinlendirmeğe bıraktığı için 50 dönümlük bir topraktan 3000 liralık bir gelir sağlamasına karşılık diğer ürünlerle uğraşan köylülerin 100 dönüm bir toprağı işlemek suretiyle ellerine geçen paranın (pamuk hariç) diğer ürün bölgelerinde 3:000 — 90000 lira arasında değiştiği görülür.

Örneklerimizi somutlaştıralım:

Bir tütüncü köyü olan Samsun'un Tekeköyünü ele alalım. Elinde 500 dönüm bir tütün tarlası olan H.A. Efendi'nin yıllık geliri 200,000 lira üzerinde dolaşmaktadır. Oysaki, bu kadar toprağa sahip köylere çevrede pek az rastlanmaktadır. Öte yandan elinde bu miktar bir toprağı olan tahıl köylüsünün (yarısını ektiğini için taş çatlasa yıllık geliri 15.000 lirayı geçmemektedir

Öbür yandan Erdek'in Ocaklar köyünde 250 evin elindeki 10 bin zeytin ağacına karşılık, üç beyin elinde 40 bin zeytin ağacı bulunduğunu 27 Mayıs tarihli vatan gazetesinde okuduk. Bir dönümde ortalama 30—40 ağaç bulunduğuna göre, Beylerin elindeki 1.000 dönüm zeytinliğe karşılık, 250 evin elinde ise topu topu ancak 250 dönüm toprağı var demektir.

Toprak kanununda yeri olmıyan bir problem

Yukarıdaki diğer ürün bölgelerinde de değinlediğimiz gibi toprak durumları ve problemleri bu köye benzeyen köylerde Toprak Kanunu'nun uygulama şekli nasıl olacaktır. Aynı zamanda şehirde sanayici, han ve akar sahibi, köyde toprak ağası olan bu kazançları birkaç yanlı—ağalarına karşısında nasıl bir yol tutulacaktır?.

Toprak kanunu tasarısında belirtildiği gibi sulu, yarı sulu, kurak -yarı kurak diye sınıflara ayırarak 3.000—5.000 dönümden aşağı topraklara el sürülmeyeceğine göre, o halde Toprak Kanunu bu günkü şekli içinde kaç ilde, kaç kişi üzerinde uygulama imkânı bulabilecektir. Yukarıda saydığımız Çay, fındık, Tütün, zeytin ve emsalleri gibi ürün bölgelerinde oturan ağaların sahip oldukları topraklar kanunun çerçevesi dışında kalacağına göre, Toprak Reformu sittin sene buralara ulaşamıyacaktır. Bu duruma göre Türkiye'yi coğrafi ve iklim bölgelerine ayırıp Toprak Reformu'na bu açıdan bakmak bizleri yanlış yönlere götürebilir. Çeşitli ürün bölgelerindeki gözlemlerimizden elde ettiğimiz rakamların verdiği sonuçlara göre, Toprak Reformunu sadece dar bir açıdan ele alarak ürün bölgelerinin birbirleriyle olan nisbet ve verimlilik derecelerini hesaba katmadan kupkuru rakamlar istatistikler yönünden ele almak suretiyle işe başlamak uygulayıcı'ları zor bir duruma düşürebilir

O halde yapılacak işlerin başında TASARI kanun halini almadan önçe — elimizin altındaki mevcut istatistiklerden de yararlanılarak — geniş ve esaslı araştırmalara girişmemiz gerekiyor. Acaba bugün, çeşitli ürün bölgelerine dağılmış olan topraklı — topraksız köylü ailelerin sayısı ile bunların geçimini sağlıyacak toprağın cins ve miktarları ne orandadır? Durumu biraz daha açıklıyalım:

1 — Köylerimizde oturan topraklı ve topraksız ailelerin genel nüfus içindeki oranları ile, ürün bölgelerindeki yerleşme ve geçinme durumları..

2 — Çeşitli ürün bölgeleri içinde altı nüfuslu bir köylü ailenin asgari geçimini sağlayacak toprak miktarının tesbiti.

Tasarıda bir köylü ailesine toprak dağılışında arazi, sınıflara ve derecelere ayrılarak kıraç ve kurak bölgede bu miktar, 200-144 dönüm arasında oynamakta, nemli ve sulu bölgelerde bu miktar dörtte, hâtta sekizde bire kadar indiği görülmektedir Öte yanda tütün, zeytin, çeltik, fındık, narinciye, turfanda sebze, çay bölgesinde oturan bir miktar toprağa sahip bir köylünün, elde ettiği yıllık gelir, tahıl bölgesinde oturanların çok üstünde olduğundan ağa sayılmaktadır

3 — Burada önemli noktalardan biri de, Prof. Ömer L. Barkan'ın ileri sürdüğü gibi, «Zirai bir reform yapmak bahanesiyle her türlü şartlara mukavemetsiz, intibak kabiliyetinden mahrum cüce ve cılız ziraat işletmelerine müsade etmek ve hâttâ yenisini kurmak suretiyle bu tip işletmeleri, Türkiye köy ekonomisinde hâkim bir mevkie sokmak, ulusal ekonomimizin büsbütün çökmesi ve Türk çifçisinin dağılması demek olur.»

Tasarı, küçük işletmelere ve parçalara ayrılan toprakların tasarrut ve temellük şekillerinde toprakların yeniden el değiştirmesini önliyecek hukuki sağlam bir düzen getirmediğine göre, dağılan toprakların kısa bir zaman sonra tekrar belirli ellerde toplanması nasıl önlenecektir?

4 — Bölgeler arasında gelir dağılışındaki açıklıkları ve farklılaşmaları azaltıcı veya ortadan kaldırıcı tedbirler tasarıda neler olacaktır?

Ürün cinsleri	Dönüm Mik.	Bir dönümden elde edilen	Toplam gelir	bir dönümün satış fiatı
Tahıl (ekin).	100	60 lira	6000 lira	175 lira
Pancar	100	375 »	37500 »	1500 »
Zeytin	100	400 »	40000 »	3500 »
Tütün	100	350 »	35000 »	2000 »
Fındık	100	450 »	45000 »	3000 »
Çeltik	100	425 »	42500 »	2500 »
Çay	100	900 »	90000 »	8000 »
Narinciye	100	600 »	60000 »	5000 »
Muz	100	1500 »	150000 »	10000 »
Pamuk	100	150 »	15000 »	8000 »
Yer fıstığı	100	700 »	16000 »	1000 »
Sebze	100 "	160 »	75000 »	4000 »

UYANAN AFRİKA

Devler Politikası ve Türkiye

Türkkaya ATAÖV

Afrika halkları hem siyasal, hem ekonomik dış ve iç sömürmelerden bütünüyle kurtulma yolunda. 1956'dan bugüne siyasal eğemenliğini kazanan yirmi küsür ulus Cezayir, Gana ve Gine gibi tam kurtuluş yolunda olan ülkeleri örnek alacak. Ondokuzuncu yüz yıl sömürgeciliğinin belini kıran Afrika yirminci yüzyıl sömürgeciliğine de «yeter» diyor. Afrika ulusları gerçek bağımsızlık ve tam kalkınmanın ancak iç bünyenin yeniden düzenlenmesiyle olacağını biliyorlar. Anlamışlar kı Afrika ülkeleri gibi gelişmemiş ülkeler iç özel teşebbüs, dış yardım ve dış özel sermaye ile kalkınamaz. Biliyorlar ki Batı böyle kalkınmışsa da Afrika'nın şartları başkadır. Afrika'da, Avrupa'da olduğu gibi, büyük özel sermaye birikimine ön-ayak olacak bir ticaret sermayesi birikimi yoktur. Afrikalılar, geçen yüzyılda Avrupalıların yaptıkları gibi, hem kendi halklarını, hem de sömürgeler peşinde koşup başka ulusları sömürmek istemiyorlar. Kaldı ki böyle bir tutuma ne başardıkları kurtuluş hareketinin felsefesi, ne anayasaları, ne de sömürülmeğe hiç te niyetli olmayan halk yığınları müsaade eder.

Afrika ülkeleri bütün zenginlikleri ve yönetimi, memleketi bir tarafa bırakalım, kendini bile kalkındırmaktan âciz bir avuç sermayeciye teslim etmenin gülünçlüğünü biliyorlar. Afrika böyle lüzumsuz bir oyunla vakit kaybetmeyecek. Kalkınma çabasında dış yardımın da çok sınırlı olduğunu biliyorlar. Dış yardımı hele bir baskı aracı olarak hiç kabul etmiyorlar. Ümitlerini dış özel sermayeye bağlamak şöyle dursun bunun memleketi kalkındırmak değil, ancak kâr peşinde koştuğunu anlamışlar. Afrika da dahil, bütün az gelişmiş ülkeler kalkınmanın bütün tabiat, insan ve makina kaynaklarının en mantıklı ve en verimli bir şekilde örgütlenmesiyle kabil olduğunu ve bu örgütlenme ancak sosyal adalet ilkelerine uygun olduğu zaman halk yığınlarının içten şevk ve desteğine kavuşabileceğini anlamak zorundadır. Bu anlayış siyasal ve ekonomik özgürlüğü halk yığınlarına indirerek en geniş anlamıyla uyguladığından en hürriyetçi ve toplum içinde yalnız belirli sınıfların değil, bütün halkın varlığını korumak ve refahını arttırmak amacını güttüğünden gerçek anlamda ulusçu, yanı milli bir hayat görüşüdür. Böyle toplumlar yaratmak için yeni Afrika uluslarının kurmak azminde oldukları devlet bir azınlığın meydana getirdiği, yönettiği ve denetlediği bir devlet değil, halktan yana olan ve halkın yararına işleyen bir devlettir.

Batılılar ne istiyor

Afrikalıların gidecekleri yol buyken acaba Batılılar Afrika'da ne istiyorlar? Amerika, İngiltere, Fransa, Belçika, Portekiz ve İspanya Afrika'ya yalnız ekonomik çıkarlar ve stratejik düşüncelerle bağlı. Afrika'daki Amerikan özel sermayesi on-dokuzuncu yüzyılda İngiliz ve Fransız sermayesine bir çok bakımlardan benzer. Tabii, Afrika milliyetçiliğiyle sendikacılığın gelişmiş olması sermaye hareketlerini sınırlayan unsurlardır. Amerikan şirketleri Afrika'nın daha çok madenleriyle ilgilidir. Liberya'da kauçuk ve demir cevheri var. Amerika'nın kendi demir cevheri kaynakları tükenmek üzere. Liberya Amerikan Maden Kumpanyası (LAMCO) ve Republic Steel bu yatakları işletmeğe başladılar bile. Gene Liberya'da memlekette ?pevi töz sahibi olan Firostone Kumpanyası kauçuğu işletiyor, Amerikan Maden Kumpanyası Kuzey Rodezya bakırına el atmış. Kanada ve Amerikan sermayesi ortak olarak Uganda bakırını işletiyor. Amerikan sermayesi en çok Güney Afrika Birliğinde toplanmış Altın, uranyum ve petrole yatırılan 500 milyon dolar. Amerika Orta Doğu petrolünün geleceğinden emin olmadığı için Afrika petrol yataklarına ilgisi arttıkça artıyor. Libya'da Standard Oil of New Jersey 18.8 milyon hektarlık toprağın altındaki petrolü işletme hakkını koparmış. Bu geniş toprakların altında dev kaynakların mevcudiyeti artık biliniyor, Cezayir'de Standard Oil ve Gulf Oil Fransız şirketleriyle birlikte bir milyar ton tahmin edilen sahra petrollerini çıkarıyorlar. Amerikan şirketleri Nijerya, Angola. Habeşistan ve Somali'de de faaliyette. Amerika Katanga (Kongo) ve Güney Afrika'daki uranyuma da sıkı sıkıya bağlı.

NATO ve Afrika

Amerika'nın stratejik, yani askeri güvenliği de bu kıt'aya karşı tutumunu bir hayli etkiledi. NATO birliğu uğruna Amerika Afrika'da sömürgeleri olan Avrupalı dostlarını destekliyor. Batı Avrupa memleketleri Afrika sömürgeleri yoluyla kazandıkları ekonomik güçlerini kaybederlerse Doğu bloku karşısında zayıflayacak ve daha az güvenilir devletler olacaklar. Fakat, bu tutum Amerika'yı Afrikalı milliyetçilerle çatışmalara sürükledi. İkinci olarak, Amerika Batılı dostlarının sömürme siyasetlerini eleştirecek olursa NATO içinde ayrılıklar belirecek Amerika'nın Afrika'ya stratejik çıkarlarla bağlanması aslında çok başka sonuçlar vermiştir. Örneğin Cezayir Fransa güvenlik kaygusuyla Amerika'nın verdiği silâhları Cezayirli kanı akıtmak için kullandı. Fransızlar Amerikan silâhlarını takıp takıştırıp Amerikan cipleri içinde çöllerde Cezayir milliyetçilerini kovaladılar. Azores adalarındaki üsleri kaybetmemek için de on-dokuzuncu yüzyıl sömürgeciliğini aratmayan Portekiz'in Afrika politikası desteklendi. Anlamak gerekir ki Afrika artık Avrupa'nın bir uzantısı değildir. Afrika gün geçtikçe sömürgelikten kurtulup kendi kişiliğini ortaya koyacak ve en başta kendi gücüyle kalkınıp büyük bir varlık olacaktır. Büyük Devletlerin dış politikaları bu gelişmeyi kabul ettikleri oranda başarılı sayılmalıdır. İnsanlığın geleceğini elinde tutanlar bu gerçeği anladıkları ve tam kurtuluş hareketlerinin barışçı yolla gelişmesine hizmet edebildikleri oranda tarihe geçeceklerini anlamalıdırlar.

Jomo Kenyata
Afrikanın ilerici liderlerinden

Ortada «Afrika acaba iki bloktan hangisine girecek?» gibi bir soru yoktur. Afrika kendi gelişmesi için ne gerekiyorsa yapacak ve bloklar buna ya uyacak, ya da uymayacaktır. Sovyetler Birliği'nin Afrika'da yerleşmiş ve korunmağa muhtaç çıkarları olmadığından bu sınavdan daha çok Batı geçmek zorunda kalacak.

Irkçılığı himaye

Amerikanın hele Birleşmiş Milletlerde Güney Afrika'daki ırk durumunu incelemek için kurulmuş olan komisyonun lâğvedilmesine yardım etmesi, Güney Afrika'daki ırkçılık politikasını bir «iç sorun» kabul edip apaçık bir adaletsizliği desteklemesi, faşist Portekiz'i Asya ve Afrika ulusları önünde koruması, Fas, Cezayir ve Tunus sorunlarının Güvenlik Kurulunda konuşulmasını önlemesi, vesâyet altındaki ülkelerin bağımsızlık tarihlerinin tehiri lehinde oy kullanması Batı'nın büyük prestij kaybına sebep olmuştur.

Afrika halkının amaçları nerede, Batı nerede? Halk deyimiyle «fendim nerde, ben nerde?» gibi bir şey. Gerçeklerden çok uzak bu davranışlara bakan bazı Batılılar bile Amerika'nın Afrika siyaseti diye bir şey olmadığı kanısında. Bunlardan biri eski Dış İşleri Bakan Yardımcılarından Chester Bowles. Bu fikrini 1956'da California Üniversitesinde yaptığı konuşma serilerinde ifade etmişti. Amerikan Senatosu Dış Münasebetler Komitesine sunulan Herskovits Raporu da aynı fikirde. Bu tutumu bazı Amerikalılar bile adamakıllı eleştirdikten sonra yabancıların daha ince eleyip sık dokuyacaklarına şüphe yok.

Ulusal çıkarlar

Batı'nın tutumunu savunanlar «ulusal çıkarlar»ın bunu gerektirdiğini ileri sürrerek bütün eleştirilerden bir çırpıda kurtulmak istiyorlar. Bir defa, ulusal çıkarları şirketler gibi azınlıkların kâr çıkarlarıyla karıştırmamağa çok dikkat etmek hem kendi ulusu, hem başka uluslar, hem de tarih önünde sorumlu olanların görevidir. Diğer taraftan Batı'nın az gelişmiş ülkeler karşısında direnerek elde edeceği askeri ve ekonomik kazançlar kısa süreli olduğu gibi, insanlığın büyük çoğunluğunun içten dostluğunu kazanmaktan daha faydalı olmaz. Milletlerarası münasebetlerde «realist» ve «ulusal çıkarcı» tanınan Hans J. Morgenthau bile asıl ulusal çıkarlar başka yerde gördüğünü daha 1953'de Modern Dünyada Afrika adlı incelemesinde şöyle anlatmağa çalışmıştı: «Amerika Avrupalıların tutumlarını teferruatta bazı değişkliklerle benimseyerek tercih etmiş ve Afrikalıların serbestçe gelişmelerinden doğacak uzun süreli çıkarları kısa süreli strateji çıkarlarına feda etmiştir.»

Amerika halktan yana bir devletin itici, düzenleyici, koruyucu ve kurtarıcı rolünü anlamıyor. Bunun nedenlerini Amerika'yı doğuran koşullarda aramak gerek. De Tocqueville'in Amerika'da Demokrasi adlı kitabında uzun, uzun incelediği gibi zengin bir kıt'aya gelen Amerikalılar devleti bir baskı aracı olarak ve müdahalesini gereksiz görüyorlardı. De Tocqueville'den elli yıl sonra Amerikan toplumunu inceleyen James Bryce Amerikan Devlet İdaresi adlı kitabında Amerikalıların bir Başkanın başarısını hükûmetin müdahalesini önleme derecesiyle ölçtüklerini yazıyordu. Fakat, her yerde devlet Amerikalıların baş kaldırdıkları on-sekizinci yüzyıl İngilteresinin devleti olmaz ya! Toplumda her şeyi halk yararına düzenleyen devletçilikte vardır. İşte, Afrika gibi az gelişmiş bölgeler bu türlü devletler kuracaklardır. Chester Bowles'un dediği gibi, Amerika'nın ve bütün devletlerin ulusal çıkarları her yerde özgürlük, insan haysiyeti ve barışa yöneltmeği gerektirir. Büyük devletler az gelişmiş ülkelerde külfetleri halka yüklemek ve nimetleri mutlu azınlığa dağıtmak yoluyla kalkınmanın gerçekleşmeyeceğini anlamalıdırlar.

Kazanacak olan

İlerde kazanacak olan insancıl politikadır. Hatırlamalı ki tarihin gelişmesi göz önünde tutulursa insancıl ve gerçekçi politika sanıldığı gibi birbirine karşıt değildir. Afrika ülkeleri ve bütün az gelişmiş ülkeler en kısa zamanda her türlü sömürücülüğün boyunduruğundan kurtulacak ve milletlerarası toplumun her bakımdan bağımsız üyeleri olacaklardır. Büyük, küçük yeni ülkeleri bu açıdan değerlendirmek gerekir. Yeni etki alanları yaratmak v örtülü sömürgecilik oyunlarını görmemezlikten gelmek ya da açıkça desteklemek ne insancıl, ne de gerçekçidir. Türkiye ve Batı yeni ülkeleri oldukları gibi ve ilerde olacakları gibi kabul etmek zorundadır. Afrika ülkeleri kendilerine insanca yaşama seviyesi yaratma peşindeler. Cezayir, Gine ve Gana Afrika sorunlarına uygun çözüm yolları üstündeyseler onları desteklemek kadar tabii bir şey olamaz. Yakında Afrika halkı Kazablanka'dan Tananarine'ye, Kahire'den Cape Town'a kadar kendi geleceğine hâkim olacaktır. Dış kuvvetlerin Afrika'ya doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak sonuna kadar hâkim olmaları beklememiz. İçte halkçı düzenler kurmaları, dış politikalarında tarafsız olmaları onların bilecekleri bir iştir. Hele bu hükûmetler gerçekten halka dayanıyorsa onları desteklemek ancak haklı ve akıllıca bir tutum olur. Türkiye'de dahil olmak üzere, bütün Batı artık anlamalıdır ki Afrika gelenek ve ihtiyaçları altında yeni tip demokrasilerin çıkması pek tabiidir. Afrika çerçevesi içinde özel teşebbüse serbesti verip gene onlara dayanan iki partiyle Mecliste temsil edilen düzenden başkası demokratik değildir demek Afrika'yı ve genellikle az gelişmiş ülkeleri hiç anlamamak demektir. Batı az gelişmiş Afrika ülkeleriyle olan bağları her şeyden önce askeri açıdan ele almaktan vazgeçmelidir.

Türkiye ve Afrika

Türkiye'nin Afrika sorunlarını gerçekten anlayan bir ulus olmasını beklemek hakkımızdır. Bir aralık, kurtuluş savaşı yapan bütün ülkeler gözlerini ve ümitlerini Türkiye'ye çevirmişlerdi, çünkü Türkiye sömürgeciliğe karşı örnek ve önder bir zafer kazanmıştı. Hatırlayacağız ki Türk kurtuluş savaşı milletlerarası bir çelişmenin, yani endüstrileşmiş sömürgeci ülkelerle sömürülen gelişmiş ülkeler arasındaki ekonomik ve siyasal çatışmanın içinde doğmuştu. Bu çelişme kaçınılmazdı.

Makinalaşan endüstri insanlar arasında bir takım yeni bağlar kurmuştu. Ekonomik güç endüstrileşmiş ülkelerin büyük merkezlerinde toplanıyordu. Fazla üretim ve sermaye ihracına girişen gelişmiş ülkeler kendilerine sömürme pazarları aramaktaydılar. Türkiye'de açıkça ve en hâyasızca sömürülecek bir ülke olarak seçilmişti. Ölümsüz Atatürk'ün önderliğindeki halk buna karşı koymakla sömürgeciliğe büyük bir darbe indiriyordu. O zaman, Türkiye sömüren—sömürülen uluslar çelişmesinde sömürülenler safında yer almış ve bu çelişmeyi sömürülenler lehine silâhla çözmüştü.

Bir zamanın öncüsü

Atatürk bağımsızlığı şöyle anlıyordu: «İstiklâli tam denildiği zaman bittabi, siyasi, mali, iktisadi, adli, askeri harsi ve her hususta istiklâli tam ve serbestisi tam demektir. Bu saydıklarımdan her hangi birinde istiklâlden mahrumiyet, millet ve memleketin mânâyı hakikisiyle bütün istiklâlinden mahrumiyeti demektir.» Atatürk kurtuluştan yarım değil, tam kurtuluşu anlıyordu.

İnkâr edilmez ki Türk ulusal kurtuluş hareketi tam ya da yarı sömürge olan ve bu insanlık—dışı durumdan kurtulmayı isteyen ülkelere o zamanlar cesaret ve ilham kaynağı bir örnek olmuştur. Atatürk Türkiye'ye uzanan kirli elin bütün gelişmemiş ülkeleri hedef tuttuğunu biliyordu. Türk kurtuluşu bütün kendine benzeyen ulusların kurtuluşlarını da müjdelemekteydi. Onun için, yeni Türkiye mıştı. «Devamlı sulh isteniyorsa İnsanlığın heyeti umumiyesinin refahı açlık ve tazyikin yerine geçmelidir» diyen Atatürk, şüphe yok ki, bugün tam kurtuluşun, yâni hem siyasal, hem ekonomik bağımsızlık için savaşan ülkelerin yanında olacaktı.

Bugün ise, az gelişmiş ülkelere örnek olmaktan çıkan Türkiye tam bağımsızlık savaşını yürüten Afrika ülkelerinin yanında görülmüyor. Afrikalılar, Türkiye dahil, bütün memleketlerin davranışlarını yakından izliyorlar. Asya—Afrika bloku ırkçılık ve sömürgecilik konularını Birleşmiş Milletlere getirdiği zaman hangi ulusların nasıl oy kullandıkları üstünde önemle duruyorlar. Son yıllarda Birleşmiş Milletlerdeki oylamalar incelenirse ırkçılık ve sömürgecilik gibi Afrika'yı, hattâ bütün sömürge ve az gelişmiş ülkeleri yakından ilgilendiren konularda Türkiye Asya—Afrika blokunun karşısında yer almıştır. 1961'de bir tek kararda olumlu oy vermek Türkiye için yeterli bir davranış değildir. Birleşmiş Milletler Antlaşmasının onuncu maddesine göre, dünya barışını tehdit eden sorunlar Genel Kurulda serbestçe ele alınır. Afrika'daki her türlü sömürgecilik sorunlarının bu toplumların bir an önce istikrara kavuşmasını engellediği ve nükleer güçleri olan büyük devletleri de işe karıştıracak iç patlamalara yol açacağından, barışı tehdit ettikleri meydandadır. Batılılar ise gene Birleşmiş Milletler Antlaşmasının on-birinci maddesine sığınarak bunlara «iç sorun» deyip geçmekte ısrar ediyorlar. Türkiye ve Batı'nın bu tutumu bugün ve gelecekte bir fayda sağlamayacaktır

Tutum değişmeli

Türkiye Güney Afrika'daki ırkçılık politikasının ve Portekiz sömürgelerindeki assimilado ve kölelik sistemlerinin konuşulması ve eleştirilmesini istemelidir. Türkiye ortadan kaldırılan ve Güney Afrika'daki ırk durumunu inceleyen komisyonun tekrar kurulmasını öne sürmelidir. Gene Güney Afrika'dan mandası altında olan Güney—Batı Afrika hakkında Birleşmiş Milletlere bilgi vermesini istemelidir.

Güney Afrika bu sömürge hakkında bilgi vermek ya da Birleşmiş Milletlerin tavsiyelerine uymak istemezse Türkiye, Güney Batı Afrika'nın B.M. Vesâyet Kuruluna verilmesini teklif edebilir. Bu arada, Güney Afrika ırkçılık politikasından vazgeçmeyecek olursa, Türkiye, diğer devletlerle birlikte, Güney Afrika'ya ekonomik boykot ilân edilmesinin öncülüğünü yapmalıdır. Bu tedbirler Güney Afrika'yı tutumunu, geç olmadan, düzeltmeğe zorlayacak ve ıstırabı azalan yerliler ve bütün Afrikalılar gözünde bunu sağlayan devletlerin, bu arada Türkiye'nin prestiji artacaktır. Ayni baskının Portekiz üzerinde de uygulanmasında Türkiye'nin de olumlu rolü olmalıdır. Şimdiye kadar, Türkiye Portekiz'in insanlık—dışı sömürge siyasetini oyla desteklemiştir. Sonra, Batı'dan eğemenliklerine yeni kavuşan ülkeler yardım karşılığında siyasal bağımsızlıklarından fedakârlıkta bulunmak istemediklerinden doğrudan doğruya Batı hükûmetlerinden gelen yardımları kabule yanaşmıyorlar. Bunların arkasında bir takım şartlar ve diginler görüyorlar. Türkiye bu yardımların Birleşmiş Milletler kanalıyla yapılmasını teklif etmelidir. Hiç şüphe edilmesin ki bu davranışlar hem haklı olacak, hem de ulusal çıkarlarımıza uygun düşecektir. Türkiye, Cezayir sorunundaki davranışında da olduğu gibi, ufak hesaplar için uzun süreli kazançları feda etmemelidir. Zâten her zaman yetersiz olan dış yardım aksamasının düşünceriyle, bir çok hareketler yanında, Cezayir kurtuluşunu desteklememek Türkiye'ye uzun sürede bir şey kazandırmamıştır. Millî Birlik Hükûmetinin Cezayir gibi bağımsızlık savaşı yapan ülkelere duyduğu yakınlık bu hükûmetin gidişiyle ortadan kaldırılmıştır.

Türkiye yeni bir davranışla barışa, insan haysiyetine ve ulusların tam eğemenliğine değer veren bir dünya gö-

Uzayda bir gün

Geçen hafta çarşamba günü Amerika Birleşik Devletleri uzay çalışmalarında yeni bir merhale aştı. İçinde Hava binbaşısı Gordon Cooper'in bulunduğu İman—7 feza kapsülü 125 tonluk bir roket ile harekete geçirildi ve 170 kilometre uzaklıkta yörüngesine oturdu. Uzayda 22 tur yapan kapsül, iniş sırasında bazı teknik arızalara rağmen Gordon'un yerinde müdahaleleri ile iki dakika gecikmeyle yeryüzüne indi.

Şimdiye kadar yapılan denemelerde tur sayısının üç olduğu ve araştırmalar yönünden istenen sonuçları tam olarak veremediği düşünülecek olursa, 22 turluk son feza uçuşunun birçok bakımdan tatmin edici olduğunu ve Amerikan ilim çevrelerinin bazı çetin problemleri çözdüğü anlaşılır.

Büyük hazırlık

Günlerden beri Amerika'da bu uçuşun hazırlıkları yapılmakta idi. Nitekim iniş sırasında meydana gelebilecek bütün ihtimaller göz önüne alınarak, 90 uçak, 10 gemi ve binlerce insan, Pasifik ve Atlas Okyanusunda görevlendirilmiş, ayrıca yörüngenin yeryüzüne tekabül eden kesimine gerekli cihazlar serpiştirilmişti.

Uçuş günü, özellikle bütün Amerika heyecanlı idi. Fakat son anda meydana çıkarılan bir arıza sebebi ile roket ateşlenmemiş Gordon Cooper dört saat kapsül içinde kaldıktan sonra, kendisine uçuşun tehir edildiği bildirilmişti. Nihayet, düzeltilen aksaklıklardan sonra çarşamba günü Türkiye saat ayarı ile saat 16.04 te roket harekete geçirilmiş ve pilot Gordon feza yolculuğuna başlamıştır.

Dev Atlas roketi yükseldikçe yavaş yavaş kuzeydoğuya yönelmeye başlamıştır. Ateşleme anından 80 saniye sonra Cooper Dünyaya ilk mesajını yollamış ve bütün aletlerin, iyi bir şekilde işlediğini, ve kendi durumunun da iyi olduğunu bildirmiştir. Atıştan beş dakika sonra, Mercury Merkez atlas roketinin ödevini bitirdiğini ve kapsülden ayrılmak üzere olduğunu yayınlamıştır. Gordon Cooper, Atlas roketinin kendisini yakın bir mesafeden takip ettiğini ve pek kısa bir süre içinde başka bir mahreke girdiğini ifade etmiştir. Bu arada, kendisinden önce bir feza uçuşu yapmış olan Walter Schirra ile radyo muhaberesi kuran Gordon, arkadaşının «Eğlenceli mi?» sorusuna, «Muhakkak ki öyle» diye cevap vermiştir.

GORDON COOPER

Uzayda uyku

Astronot uzaydaki ikinci gününe sakin bir uykudan sonra başlamıştır. 8 Saat süren uyku döneminde, Gordon'un kâlp atışında bir hızlanma müşahade edilmiş, dakikada 50—60 atan nabız birden 100 e çıkmıştır. Hindistan üzerinde cereyan eden bu olay, önce korkulu bir rüyaya bağlanmışsa da, sebebin bu olmadığı, nabız yükselmesinin, uzay elbisesindeki ısının aniden 20 derece yükselmesi ile meydana geldiği anlaşılmıştır. Mütehassıslar bu anda Gordon'un uyanmış olabileceğini ifade etmişlerdir.

Uzayda bir fotoğrafçı

Cooper, uyandıktan sonra, kahvaltısını ederek, 16 ncı tura başladığı sırada, kapsüldeki bir televizyon cihazını işletmiştir. Bu cihazla kendi resimlerini çeken pilot, bunları Mercury Kumanda merkezine göndermiştir. İman—7 kapsülü onaltıncı turu sırasında Hindistan üzerinden geçmekte iken Cooper 35 milimetrelik bir fotoğraf makinası ile, güneşin doğuşundan önceki ve sonraki görünüşlerin fotoğraflarını çekmiştir. Renkli olarak çekilen bu fotoğraflarla bilinmeyen bazı noktalar açıklığa kavuşturulacak ve muhtemelen, Zodiac ışınlar adı verilen ışınların oluş sebebi hakkındaki nazariye çürütülmüş olacaktır. Şimdiye kadar ilim adamları tarafından, bu ışınların güneş ışınları ile toz bulutlarının çarpışmasından ileri geldiğini iddia edilmekte, fakat katiyetle ispatı mümkün olmamakta idi. Çekilen resimler ilim âlemine bazı yenilikler getirdiği taktirde feza çalışmalarında bir adım daha atılmış olacaktır.

Yolculuğunun bitimine üç tur kaldığı zaman, Cooper resim çekmekten bıktığını bildirmiş ve kumanda merkezindeki arkadaşları ile şakalaşmıştır. 22 tur tamamlanıncaya kadar Gordon'un çektiği resimler 150 yi bulmuştur.

Korkulu dakikalar

Cooper 21 inci turunu tamamladıktan sonra, inişi için otomatik olarak çalışması gereken Retro roketlerinde meydana gelen bir arıza sebebiyle, elle çalışan alete müdahale etmek zorunda kalmış ve mecburi inişlerde kullanılan el sistemi ile kapsüle hakim olmuştur. Cooper'in yerinde hesapları ve beşer saniye ara ile harekete geçirdiği üç fren roketi ile kapsül yavaş yavaş irtifa kaybetmeye başlamıştır.

Japonya üzerinden alçalmaya başlayan İman—7 kapsülü cuma günü Pasifik Okyanusunda bulunan Midway adasının 60 mil güneydoğusundaki mahalle iki dakika tehirle inmiş ve bu bölgede bekleyen Kearsarge uçak gemisine alınmıştır. Böylece Amerikalı astronotun 22 turluk feza yolculuğu 34 saat 19 saniye sürmüştür. Otomatik inişi sağlayacak olan elektronik cihazların bozulması, Kontrol Merkezindeki ilim adamlarını çok heyecanlandırmış ve pilotun fiziki idaresine geçen kapsülün ufak bir yanlışlık sebebi ile karaya düşmesinden endişe edilmiştir. Böylece, bundan sonra yapılacak denemelerde karaya iniş imkânlarının da ihmâl edilmeyeceği anlaşılmış bulunmakta

ARAP BİRLİĞİ

İç darbe: Baas'cılar Suriye ve Irak'ta hükûmeti ellerine geçirdiler. Fakat..

Irak ve Suriye'de devam eden Baascı ve Nâsırcı iktidar kavgası Baas'cıların galebesiyle sonuçlandı.

Türk basınında yüzeyden bakılıp kısa zamanda «arap saçı» yargısı ile bir yana atılan Arap âlemindeki çekişmeler gerçekte her toplumsal olay gibi; o memleketin şartlarına bağlı tarihî bir gidiş ve düzen içinde yürüyüp gelişmektedir. Ama dış olay adına - son bir kaç yıla kadar. Hollywood haberlerini, kraliçe aşklarını okurlarına veren gazeteler, bu gelişmeyi izleyip anlatmak gücünden mahrum bulunuyor. Sınırlarımız boyunca durmadan gelişen hareketler bu yüzden kamu oyunda «arap saçı» olup çıkıyor.

Suriyede çekişen iki büyük kuvvetin mücadelesi Baasçıların başarısı ile sonuçlandı. Hükûmeti iki ay önceki darbeden hemen sonra Başbakan olan Salâh Bitar'ın geçen hafta istifası ile başlayan kabine buhranı uzun sürmeden sonuçlandı. Yeni kabine gene aynı şahıs tarafından kuruldu. Salâh Bitar ikinci kuruşunda kabinesinde Nâsırcı Bakanlardan kabinesine bir tane bile almamıştı. Aynı günlerde Irak'ta kurulan yeni hükûmet de Nâsırcı Bakanları kabine dışında bırakmıştı.

Böylelikle Suriye ve Irakta iktidar bütünü ile Baasçıların kontrolü altına girmiş oldu. Fakat bu iktidar uzun vadede ve Nâsır'ın bilinmeyen davranışları karşısında bir anlam ifade etmemektedir. Bilindiği gibi her iki memlekette de halk tabakalarının büyük kısmına ve gerçeklere Nâsırcı bir anlayış hâkimdir. Bu yüzden Baas sokak gösterilerine hâkim olamamaktadır. Baasın aydınlar ve ordunun büyük bir kısmına hâkim olduğu ise bir gerçektir. Baas Partisi organize bir kuvvet olarak orduyu ve sivil kadrolarak partili aydını seçmiş bulunuyor. Nâsır'a karşı ordunun tamamını ele geçirmek ve bu kuvveti Baasçı bir anlayışla siyasî bir güç haline getirmek Baasçıların üzerinde gece gün düz durdukları bir meseledir. Sistemli bir şekilde Nâsırcı subayların ve astsubayların yeri Baasçı subay ve astsubaylara verilmektedir. Bu temizliğin yanısıra tarafsız kalmış askerler eğitilmektedir. Bu askerlere Baasçı aydınlarla birleşmekten ve sadece aydınlarla bir Arap sosyalizmine gidilebileceği öğretilmektedir. İşçiler, köylüler ve diğer halk tabakaları sadece yönetilecek ve kendilerinden olmayan güçler olarak düşünülmektedir. Bu zihniyet, Baasçıların elinde kaldığı takdirde Suriyenin geleceğini belirtmektedir. Baas yöneticilerinin Nâsır'a karşı bir dış kuvvetle anlaşmaları kaçınılmaz bir davranış olacaktır. Bu irtibatı kurmuş olmaları bile mümkündür. Bu anlaşmanın Amerika ile yapılması ya da yapılmış olması ihtimallerin en kuvvetlisidir. Baas liderî Mişel Aflak'ın koyu bir Amerikan taraftarı olduğu öteden beri bilinmektedir.

Irak ve Suriye'nin aldığı bu durum karşısında Iraklı Kürtlerle başka bir çözüm yolu arayabilir. Gerçi son Irak kabine değişikliğinde iki kürt Bakan yerlerinde kalmışlardır. Ve Nâsır'la konuşmak için Kahireye giden Kürt temsilcisi Talabani, Bağdatla aralarında büyük bir anlaşmazlık olmadığını ifade etmektedir. Fakat, Kahire ile arası açık bir Bağdat'ın, Kahireye temsilci gönderen Kürtlerle arasının iyi olması mantığa oldukça yabancı düşmektedir.

Durum özetle - geçen hafta da belirttiğimiz gibi - dış kuvvetlerin işbirliği ve müdahalesine son derece müsaittir. Amerikanın bazı teminatlar vermesi ve yeni bazı teşebbüslere geçmesi yanında, Sovyetler de ilk defa Kürt bağımsızlık hareketini sempati ile karşılayan bir tavır takınmıştır. Nâsır ise Arap dünyasında daima dıştan etkileyen tabiî kuvvet olmuştur. Gelişme normal hızın üstünde görünmektedir. Orta Doğunun çehresinin değişmesi için her şeye rağmen fazla beklenmiyecektir.

Baas'cı Başbakan Salah Bitar makamında
— Yerinden ayrılmak niyetinde görünmüyor —

— Sokaklar Nasır'ın —

AMERİKA

Irk kavgası kanlı bir durum aldı

Alabama'da zencilerin sessiz gösterilerine beyaz ırkçılar yangınlar, cinayetlerle cevap veriyor.

Amerikanın Güney eyaletlerinden biri olan Alabama'da başlayıp bir buçuk aydır devam eden Zenci gösterileri geçen hafta ırk ayrımının şiddetle yaşatıldığı diğer eyaletlere sıçradı. Zencilerin Anayasa ve insan hakları hayasızca çiğnenen bu eyaletlerdeki ırkçı beyazlar; terör hareketine başvurdular. Ve keçen haftakı hareketler, Birmingham şehr'nin faşist polislerinin yaptıklarını gölgede bırakacak şiddette oldu. Zenci Kurtuluşunun öncülüğünü yapan rahip Martin Luther King'in kardeşinin evi bombalandı. Hareketin desteklevicilerinin evleri ve otelleri yakıldı.

Fakat zencileri artık hiç bir terör hareketinin sindiremiyeceği anlaşılıyor. Bu aşağılık ayrımın ve haksızlığın son kavgasını kazanmak azminde oldukları belli. Kesin zafere kavuşmak için Amerikanın kuzey eyaletlerinde yerleşmiş ve Güneylilere bakarak bazı haklarını ide etmiş zencilerin yardımlaşmasına başvurdular. Bu çağrıya katılanlar arasında boks, basketbol, caz sahasında bütün dünyada tanınmış ünlü zenciler de var. Birleştikçe güçlenen zenciler bugüne kadar bu savaşı geciktiren çekingen ırkdaşlarını da yola getirmişlerdi. Artık «bir beyaz size kafa tuttuğunda başınızı öne eğip susun» nasihatını hiç bir ana - baba çocuğuna söyliyemiyor. Aksine meydanlarda toplanan binlerce zenciyi gösterilere çağıran liderler: «Bir beyaz size kendisinin daha üstün olduğunu söylerse karşısına dikilip yapacağınız ilk hareket yüzüne tükürmek olsun» diye bağırıyor. Zencilerin bu kararlı hali, yıllardan beri pervasızca zenci avına çıkan Faşist beyazları da düşündürmeğe başladı. Artık zencileri sindiremiyeceklerini onlar da anlıyorlar.

İşin Amerikayı bütünüyle ilgilendiren yanı ise ekonomik. Aklı başında beyazların ırk ayrımına son vermek istemeleri de bu sebebe dayanıyor. Yoksa 200 yıldır zencilere edilenlerden rahatsızlık duymamış olanlar birdenbire insanî bir anlayışa kavuşmadı. Gerçekten ekonomi Danışma heyeti 1962 yılında açıkladığı bir rakkama göre ırk ayrılığı Amerikaya yılda 13 milyar dolara mal oluyor. Ekonomik, yarışmala çağında kaybedilen bu miktar Amerikan ekonomisini sarsıyor.

Son yirmi yılda özellikle Demokrat iktidarların yarattığı imkânlarla zencilerin hayat seviyeleri beyazlarınkinden daha hızlı bir tempo ile arttıysa da beyazların seviyesine ulaşmış olmaktan uzaktır. Zenciler için işsizlik ihtimali beyazlarınkinden fazladır. İşin kalitesi bakımından da fark daima beyazların lehinedir.

Herhalde bunların ve hukuk sahasında daha pek çok eşitsizliğin ortadan kaldırılması zamanı gelmiştir. Kapitalist bir toplumda bütün düşüncenin «kâr»a ayarlandığı düşünülürse ziyanlı bu işe bir an önce son verilecektir.

— Aktif direnme başladı —

Moskova - Pekin

Sovyetler Birliği ile Çin Halk Cumhuriyeti münâsebetleri, daha doğrusu bu iki memleket Komünist partileri arasında görüş ayrılıklarının bulunduğu, iki tarafın münâsebetlerde bazı anlaşmazlıkların ve müteaddit vesilelerle vaki beyanlarıyla açıklanmış bir husustur ve reddedilmesi imkânsızdır.

Bu görüş ayrılıklarının ana görüş noktasını Sovyet Komünist Partisi'nin Stalin aleyhtarı tutumu ile, Çin Komünist liderlerinin Stalinizmi destekleyen ve onun Sovyet Komünizmine verdiği yönü tasvip eden davranışları teşkil etmektedir. Bu iki görüş ciddî bir tezat teşkil etmekte ve bugüne kadar giderilememiş bulunmaktadır.

Sovyet Komünist partisinin son kongresinde pek belirli olarak ortaya çıkan bu görüş ve anlayış ayrılıklarının Moskova ile Pekin arasındaki siyasî ittifâkı ve askerî işbirliğini zedeleyecek bir mahiyet taşıdığı hakkındaki iddianın varit ve yerinde olmadığı düşüncesinde olduğumuzu gizlemeye lüzum yoktur. Daha pek yakında Sovyetler Birliği Başbakanı ve Komünist Partisi sekreteri Nikita Hruşçov bir demecinde, «Sovyetler Birliği ile Çin arasındaki görüş ve düşünüş ayrılıklarından faydalanacaklarını düşünenlerin korkunç bir hataya düştüklerini anlayacakları günün yakın olduğunu» söylemiş ve «Bu hatanın doğurabileceği ağır neticelerden uzak kalmalarını» ihtar etmişti. Buna rağmen Batılı çevrelerde Moskova ile Pekin arasındaki münâsebetlerin arzettiği durum üzerinde kendi lehlerinde düşünceler yürütmekten hali kalınmadığı muhakkaktır. Bu düşüncelerin yersiz olduğuna, yani Batı — Doğu çatışmasında Çin'in lâkayt kalabileceğine inanmamakla beraber, Batılı çevrelerin düşüncelerini kaydetmekte fayda gördüğümüzü gizlemek niyetinde değiliz.

Moskova'daki batılı diplomatlara göre, Sovyet — Çin anlaşmazlığını müzakere etmek üzere 15 Mayısta Moskova'ya gelmesi için Başbakan Huşçov'un yaptığı dâveti Mao Çe Tung'un reddetmesi «Kaçınılmaz bir sonuçtur». Bununla beraber, Sovyetler Birliğinin haziran ortalarında Moskova'da yüksek kademede bir toplantı yapılması hakkında Çin tarafından ileri sürülen teklifi kabul etmesi, aradaki münâsebetleri ıslaha doğru atılmış bir adımdır.

Bu toplantı için seçilecek Sovyet heyeti arasında Sovyet Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin yabancı Komünist partileri ile münâsebetleri düzenleyen ve ideoloji meseleleri ile meşgul olan üç sekreterinden bazılarının bulunacağı Batılı diplomatik çevrelerin tahminleri cümlesindendir. Bu üç sekreterin, Presidium üyelerinden ve tanınmış ideolojistlerden Mihail Suslov, Boris Ponovarov ve yabancı partiler uzmanlarından Yari Andropov olması da Batılı çevrelere göre çok muhtemeldir.

Batılı diplomatlar, görüşme için Çin tarafından haziran ayı ortalarının teklif edilmesinin, aynı ay içinde Yugoslavya'yı ziyaret etmeyi düşünen Huruşçov'u zor bir durumda bırakacağını tahmin etmekte fakat Bay Hruşçov'un Çin — Sovyet müzakereleri için Belgrad ziyaretini geri bırakacağını sanmaktadırlar. Filhakika Yugoslav ile Çin arasındaki münâsebetlerin hali hazırdaki durumu göz önüne getirilecek olursa yukardaki düşünceyi yersiz saymak kabil olmaz.

Çin'in teklif ettiği toplantı tarihi, Sovyetler Birliği tarafından kabul edildiği takdirde, Sovyet Komünist Partisi Merkez Komitesinin ideolojik meseleleri ele almayı tasarladığı 28 mayıs toplantısının dahilî ideolojik meselelere hasredileceğini bilmekle beraber toplantıda, Kremlin'in Pekin'e karşı tutumunun da gözden geçirileceğini beklemektedirler.

«Moskova'daki Batılı müşahit» çevrelerinin Sovyet işleri hakkında bazı bilgilere sahip olduklarına şüphe yoktur. Ancak bu bilgilerin bariz vasfı daima Sovyetler Birliği hakkında kötümser ve karamsar mahiyet taşıması, bu mahiyetin Sovyet - Çin münasebetleri bahis konusu olduğu zaman, daha da ileri gitmekte olmasıdır. Yukarıdaki mütalâa ve tahminleri, bu noktayı sıkı sıkıya göz önünde tutarak incelemek icabeder.

Şu nokta açıktır ki, Moskovada Çin ile münasebetleri ıslah arzu edilmektedir. Fakat bu arzu bir takım tavizlere katlanmağa kadar gider mi? Bunu zannetmiyoruz.

Ali İhsan BARLAS

İran olaylarının içyüzü

Aşağıda okuyacağınız yazı «İstanbul'da okuyan Millî Cephe taraftarları İran'lı talebeler» tarafından gönderildi. Memleketlerinin meselelerini gazetemiz aracı ile Türk halk oyuna yansıtmak istiyen İranlı talebelere yardımcı olmak maksadı ile yazının tamamını yorumlamadan yayınlıyoruz.

Haftalardan beri Türkiye gazetelerinde Şahın devrimci hareketlerinden uzun uzadıya bahsedilmektedir.

Yakın bir gelecekte tarihi hareketlerin ve Şahın despot hükümetlerinin cinayet ve hiyanetlerini İran halkının kahramanca mücadelesiyle ortaya çıkacağına inanıyoruz. Biz bu yakın geleceği bile beklemeyip İran vatandaşlar olarak üzerimize yüklenen vazifeleri yerine getirmek maksadı ile bu istibdat hükümetlerinin son iki senelik faaliyetlerinin içyüzünü açığa vurmak istiyoruz.

Musaddık hükümetinin 1953 senesi de Batı casuslarının entrikaları ile devrilmesinden sonra Şah tekrar despotizmin kanlı pençesini İran halkının bağrına sapladı. Kendi kötü niyetlerin gerçekleştirmek için hileli seçimlere teşebbüs etti. Böylece kukla meclisler kurmağa muvaffak oldu. İran halkı 1961 senesinde bu zalimane hareketlere tahammül edemeyip gayri kanuni hileli seçimlere itiraz etti. Vatandaşlarımızın serbest seçim istediği devamlı tenkit ve itirazlarına Şah karşı koyamadı. Kukla meclisini feshetmeğe mecbur oldu. İran anayasasının 48. maddesi gereğince meslicin feshinden itibaren bir ay zarfında Şah yeni seçim yapmalıydı. Meclisin feshinden iki sene geçmesine rağmen Şah saltanan diktatörlük hükümetini devam ettirmek için hilesiz, hür seçimler yapmaktan kaçınıyor. Bugün İran'da şiddetli bu terör ve vahşet yaratılmıştır. Artık söz basın hürriyetinden eser yoktur. İran halkının tek ümidi olan Milli Cephenin lider ve yöneticileri de hiç bir sebep gösterilmeden, muhakeme edilmeksizin defalarca Orta Çağ işkence yerlerinde cazalandırılmışlardır. Bu sebeplerdirki kahraman üniversiteliler, aydın zümre, işçiler ve esnaf çeşitli nümayiş ve yürüyüşleriyle kendi seslerini dünya halkına duyurmaktadırlar. Avrupa ve Amerikada bulunan İran'lı öğrenciler de devamlı bir şekilde kendi nefret ve itirazlarını bulundukları memleketlerde beyan etmekte ve İran'da dönen entrikalar hakkında bu milletleri aydınlatmaktadır. Bu hareketler Şahın çürümüş saltanatını kökünden sarsmaktadır. Bu yüzden Şah istibdat hükümetini devam ettirmek gayesiyle terör ve vahşet teşkilâtını Amerikalı ve İsrailli casuslar yardımıyle genişletmiştir. Şah hazretleri umumi efkârın baskısı ve uluslararası durumun ilcapları karşısında despot hükümetini milliyetçilik kıyafetiyle süslemek, kendini dünya milletleri karşısında reformist bir hükümdar olarak göstermek için bir takım sözde ıslahata başladı. Bunların başında toprak reformu gelmektedir. Şimdi size İran'da yapılan toprak reformunun sebeplerinden ve elde edilen sonuçlardan kısaca bahsetmek istiyoruz.

İran köylüsü asırlar boyunca ağaların zülmü ve hükümranlığı altında yaşayagelmiştir. Yirminci asrın ikinci yarısında yaşamamıza rağmen halâ İran'da ağalık sistemi ortadan kalkmamıştır. İran resmi makamlarının söylediğine göre bu ağalardan bazıları İsviçre büyüklüğünde araziye sahiptir. Bu arada İran'ın en büyük toprak sahibi Şah hazretleridir ki, krallyet emlâk idare teşkilâtının genel müdürü tarafından 1956'da açıkladığına göre 750 köyün sahibidir. Şah ve çevresindekiler, son zamanlarda, İran'da halk tabakalarının, saraya karşı savaşmak için birleştiğini hazretleri karanlık geleceğinden korkuyor ve yakın bir gelecekte Faruk gibi yurdumuzdan sürüleceğini açıkca görüyor. Bu yüzden Avrupa seyahati için gerekli serveti sağlamak gayesiyle İran'daki topraklarını dolara çevirmek istedi. Bu kârlı ticaretin ismini ise toprak reformu koydu. Büyük bir propaganda kampanyası açarak biz toprak reformu yapıyoruz diye, dünyayı kandırmağa kalktı.

Bu ıslahat yukarda işaret ettiğimiz gibi bir ticaretten ibarettir. Şöyle ki; Şah ve etrafındakiler topraklarını İran Ziraat Bankasına satıp arazi ve köylerinin karşılığını kuruşuna kadar adı geçen bankadan aldılar. Zirat Bankası ise bu toprakları küçük parçalar halinde, ekim için tohum, toprağı sürmek için hayvan, sulama için suyu ve ailesinin karnını doyurmak için parası olmayan köylüye satmaktadır. Köylü ise kavuştuğu toprağın parasını belirli bir zamanda İran Ziraat Bankasına taksitle ödemek zorundadır. Dikkat edilirse bir tek şeyin değiştiği görülüyor. Eskiden zavallı İran köylüsü emeğini ağaya teslim ediyordu. Aksi halde ağanın adamlarının işkencesine maruz kalıyordu. Bungü ise köylü gereken taksidi hükümete ödemezse, ki ödeyemiyeceği muhakkaktır, hükümetin jandarması ile başı belâya girecektir. Hele bu kadar propagandadan sonra bir de İran'da 55 bin köyden yalnız 3500 toprak reformu adına satıldığını ve diğerlerinin yer verimliliği ya da Şahın akrabalarının ve büyük ağaların baskısı dolayısıyle satılmadığını söylersek meselenin iç yüzü daha iyi anlaşılır. Bu 3500 köyün satışını bir reform olarak göstermek için Şiraz'da bir de mühendis M. Abidi'nin ölüm piyesini sahneye koydular.

Şahın sözde devrimci hareketlerinden biri de İran halkını aldatmak için yaptığı uydurma referandumdur. Şehirlerde gizli emniyet memurlarının vasıtasiyle terör ve vahşet ortamını yaratan İran hükûmeti halkın hak ve hürriyetlerini çiğniyerek uygarlığa beşiklik etmiş memleketimizi bir mezarlığa çevirmiştir. İnsanın temel haklarından biri olan ve İnsan Hakları beyannamesinde açıkça belirtilen seçme ve seçilmek hakkını çiğnemekte milli iradeden doğacak iktidar önlenmektedir. Meşru olmayan iktidarın kanuni temellere bağlamak için referanduma başvurmuştur. Okuyucularımızı daha iyi aydınlatmak için bu referandumun meşru olmadığını isbata yarayan delilleri ortaya koyacağız.

I — İran Anayasası Şaha kamu oyuna başvurma hakkını tanımamıştır. Çünki Şahlık sorumluluğu olmayan bir makamdır ve yürütme ve yasama organlarına müdahale edemez. Altı maddelik tasarının Şah tarafından ilân ve onu sorumlu bir makam gibi yasama ve yürütme organlarına müdahalede bulunması memleketteki dikta idaresini açıkca ortaya koymuştur.

II — Referandum tek bir konu üzerinde yapılmalıdır. Çeşitli konular bir arada kamu oyuna sunulursa vatandaşlar, sunulan maddelerin bazılarının aleyhinde ve bazılarının lehinde olabilirler. Bu durumda referanduma katılanlar «evet» veya «hayır» demekle kendi görüşlerini ayrı ayrı her konu üzerinde nasıl ifade edebilirler?

III — Sorumlu ve yetkili makam bir işin yapılıp yapılmaması hakkında vatandaşın fikrini daha önceden öğrenmek için kamu oyuna başvurabilir. Ancak vatandaşlar tasvip ederlerse harekete geçer. Halbuki referandumun başlıca konusu olan toprak reformu tasarısı referandumdan birbuçuk sene evvel, bakanlar kurulu tarafından kabul edilmiş ve uygulanmasına başlanmıştır. Hükûmetin iddiasına göre toprak reformu uygulanması bitmek üzeredir. Şimdi herkeşin aklına gelen soru şu: Acaba geçmişte uygulanmış bir iş için nasıl kamu oyuna başvurulur? Acaba bu referandumun neticesi olumsuz olsaydı, dağıtılmış asında satılmış arazi köy ağalarına geri verilecek miydi?

IV — Referandum hür şartlar altında yapılmalıdır. İran gibi hürriyet ve demokrasi esaslarının yok edildiği, basın sansürünün şiddetli bir şekilde hüküm sürdüğü, fikir ve söz hürriyetinin polis ve gizli emniyet memurları tarafından kısıldığı bir ülkede milli irade nasıl tecelli edebilir?

İran halkı diktatörlükle halk idaresini, hakiki islâhatla oyalama taktiklerinin farkını tam mânası ile kavramıştır. Tahran Üniversitesinin giriş kapıları üzerine referandum yapılırken asılan pankartlar İran halkının bu uydurma referanduma verdiği en iyi cevaptır: «Gerçek islahata evet, Şahın diktatörlüğüne hayır»

Biz milli cephe taraftarı İranlı talebeler de vardır ki üniversiteli arkadaşlarımızla ayni düşüncede olup milli cephenin kutsal amaçlarına ilân ederiz ki:

1 — Ağalık ve kölelik sistemi ortadan kalkmalıdır.

2 — Köylü, hakkı olan toprak ve suya kavuşmalıdır. İnsan emeği bir ticaret metaı olmaktan çıkartılarak işçi, emeğinin tam karşılığını almalıdır.

3 — İran halkı hürriyetlerine kavuşmalı, halk idaresinin yarattığı bir hükûmet başa geçmelidir.

4 — Her türlü iç ve dış sömürücülük ortadan kalkmalıdır.

Biz İranlı talebeler Şah ve onun kukla hükümetinin vahşet ve terör rejimini, polis ve jandarmanın kanun dışı hareketlerini protesto ederiz.

Biz büyük liderimiz ve kanuni başbakanımız Dr. Musaddık'ın Milli Cephe liderlerini ve işkence yerlerinde yatan binden fazla kahraman arkadaşımızın serbest bırakılmasını istiyoruz.

Bu arada Şahın yakında yaptıracağını vaadettiği seçimleri protesto ederiz. Terör ve baskı altında hileli bir şekilde yapılan seçimlerle Millet Meclisine gidecek vekiller İran halkını temsil edemez. Çünkü İran halkının gerçek lider ve savunucuları hiç bir kanuni sebep gösterilmeden Şahın Orta Çağ artığı işkence yerlerinde yaşamaktadır. Düşünce ve söz hürriyetleri gibi ana hürriyetlerin yok edildiği bir toplumda, aydınlar zindanda yatarken seçimler hiç bir zaman halk iradesini temsil edemez.

Halkın derdinden habersiz bir çift Şah ve Diba

17 Mayıs Cuma 1963 tarihli Hürriyet gazetesinin birinci sayfasında İranla ilgili bir haber çıktı. Bu haberi de yukarıdaki açıklama gibi yorum yapmaksızın yayınlamayı uygun bulduk. Hürriyet'te yayınlanan haber aynen şu:

İran'da bir milyar liralık bir "yolsuzluk" iddiası

İRAN'DA YAPILAN AMERİKAN YARDIMINDAKİ SUİİSTİMAL HAKKINDA TAHKİKAT AÇILDI

Washington, 16 (AP) — Birleşik Amerika Âyan Meclisi Araştırmalar Alt Komisyonu Başkanı Senatör John L. Mc Clellan, bugün (dün) basına verdiği bir demeçte, İran'a yapılan Amerikan yardımında 100 milyon dolara (takriben 1 milyar liraya) yükseldiği söylenen büyük bir yolsuzluğun yer aldığı yolundaki iddiaları tahkikata giriştiğini açıklamıştır.

Demokrat senatör, başkanı bulunduğu bir toplantıda, Bahtiyari aşiretinin Reisi Haybar Han'ın ileri sürdüğü bu iddiaları ve delil olarak ibraz edilen vesikaları incelediğini anlatmış ve demiştir ki: «Bu iddialar doğru çıktığı takdirde ... yardımının tasarruf tarzında 100 milyon doları aşan bir yolsuzluk meydana çıkacaktır.»

Mc Clellan Alt Komitenin bu iddiaları inceledikten sonra daha etraflı araştırmalara lüzum olup olmadığını tayin için bir ön tahkikat yapılması kararlaştırıldığını. Haybar Han'ın muvakkaten Birleşik Amerika'da bulunduğunu ve kendilerine «Adalet! gözeten vatanseverler» adını veren bir grubun sözcülüğünü yaptığını söylediğini ifade etmiştir.

Mc Clellan: «Haybar Han, gizli şahadeti sırasında, İrandaki yabancı yardım işlemlerini tasvir etti ve Alt Komiteye verdiği ifadeyi teyiden çok

Toplumcu yönleriyle rejisörler :

Yılda ikiyüze yakın film yapan bir sinema sanayiimiz var. Bu durumda iyi sayılacak eserlerin bir hayli çok olması gerekirdi. Oysa gerçek bir film niteliğini taşıyan eserler şaşılacak derecede az. Sinema sanatını bazı çıkar endişelerinden uzak tutarak toplum gerçeklerine yönelten rejisörlerimiz kimlerdir? Halkımızın uyutulmuşluğuna ninni söyleyen binlerce film içinden, güçleri yettiğince ileriye yönelen bu sanatçılar kimlerdir?

Bu yazı serimizde toplumcu yönleri ile rejisörlerimizi anlatmaya çalışacağız. Böylece sinemamızda yeni yeni doğmaya başlayan, yurt gerçeklerine eğilen ve gerçekçi yönleri ile sinemaseverlerin ve eleştiricilerin beğenisini kazanan eserlerin neden çıkarcı gruplar tarafından köstekleenmeye çalışıldığı anlaşılacaktır.

Son yıllarda Anadolu'da sinemanın çok yaygın bir hâle geldiği ve Anadolu halkının büyük bir hızla seyirci durumuna geçtikleri düşünülecek olursa, iyi film yada kötü filmlerin ne denli etkin olacağı açıktır. Bu gün halk eğitiminde büyük bir ödev yüklenmek zorunda olan sinemamız bazı mali kombinezonlara ve çıkarcı gruplara çalışmak durumundadır. Sosyal yapımızın bütün müesseselerinde olduğu gibi sinema da bozuk ve geri bir düzenin malı haline gelmiştir. Bu korkunç ortam içinde bazı ileri rejisörlerimizin, olanaklar çerçevesini zorladığını ve halk yararına filmler yapmaya çalıştıklarını görüyor ve seviniyoruz.

Metin Erksan

Cemal AKIN

Genç kuşak rejisörlerimizin öncülerinden olan Metin Erksan, rejisörlüğe 1952 de «Aşık Veysel'in Hayatı» ile başlamıştır. Bu güne değin onaltı film yapmış ve Yılan'arın Öcü ile en usta Türk rejisörü niteliğine kavuşmuştur, Metin Erksan bu sınırda kalmamış, gişe rekoru kırdığı gibi, dokunulmamış bir gerçeği yansıtan »Acı Hayat«la kendi çizgisini çoktur aşmıştır.

Filmlerinde olanaklar çerçevesinde gerçeklere inmek için didinen Erksan bu günkü Türk filmciliğindeki ge-çekçilik akımına sinema diliyle en iyi bir şekilde katılarak, «Dokuz Dağın Efesi» «Gecelerin Ötesi» ve «Yılanların Öcü» filmleriyle beyaz perdede bir çığır açmıştır. Şöyle ki bu «en iyi şekil», o günkü olanaklar içinde en iyi şekildir. Bu gün Metin Erksan'ın gerçekçiliği ve toplumculuğu belirlenmiştir.

Kimliği:

Erksan 1929 yılında Çanakkale'de doğdu. 1947 de sinema yazarlığına başladı. Dünya Gazetesinde uzun bir süre «Kamera» takma adı ile film eleştirileri yazdı. 1950 de bir film şirketine senaryo yazarı olarak girdi. 1952 de Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi bölümünden mezun oldu. Aynı yıl sansürün kesintilerine uğrayan «Aşık Veysel'in Hayatı»nı çevirerek rejisörlüğe başladı. 1959 da İstanbul Gazeteciler Cemiyetinin düzenlediği «Türk Filmleri Yarışması»nda «Dokuz Dağın Efesi» filmi ile Jüri Özel Armağanı'nı aldı. 1961 yılında yapılan İkinci Türk Film Festivalinde de «Gecelerin Ötesi» ile en başarılı Türk Senaryocusu armağanını kazandı. Aynı yıl İstanbul Sinema Eleştiricileri tarafından «Gecelerin Ötesi» ile, en iyi Türk rejisörü seçildi. 1962 de yine İstanbul Sinema Yazarlarının düzenlediği yarışmada «Yılanların Öcü» filmiyle en başarılı rejisör seçildi. Öyle sanıyoruz ki 1962—1963 mevsiminde de, Acı Hayat filmiyle bir armağan daha alacaktır. Çünkü bu film, birçok aksamalara karşılık, Erksan'ın bundan önceki filmlerinden çok daha başarılıdır».

«Yılanların Öcü», gerçekçiliğe atılan önemli bir adım olmakla beraber, belirli bir akıcılık yanında, sinematografik bir havadan yoksundu. Tarladaki çapalama sahnelerinin ağır diyaloğlarına rağmen, kamera davranışları yeterli değildi.

Yılanların Öcü'nün kopardığı sansür fırtınası, bu güne kadar görülmüş değildir. Yılda yediyüz bin lira gibi bir hasılata ulaşan bir köy filmi, şimdiye dek yapılmamıştır. Yılanların Öcü Türk filmciliğinde bir çığır açmış ve Nevzat Pesen gibi bir prodüktöre, İkimize Bir Dünya filmi ile etken olmuştur. Artık açılan çığırın gelişeceğinden şüphe edilemez.

Ülkemizin, kişilerimizin yaşantıları (işi) olacak, toplumsal dertlerimiz ve sorunlarımız daha çok ele alınacaktır.

Bu sorunlarımız, büyük yazarlarımızın da tek konularını meydana getirmektedir, Mahmut Makal'lar Talip Apaydın'lar, Yaşar Kemal'ler, Fakir Baykurt'lar, Necati Cumalı'lar, sinemamızın kaynakları oluyor artık.

Gericilerin tepkisiyle, sansürün kör gözlerinden bir türlü geçmeyen Yılanların Öcü için, Sayın Reisicumhur Cemal Gürsel şunları söylemişti:

«Bu filmi yapmakla, memleket gerçeklerini apaçık göstermekle vatana hizmet ettiniz.»

Ref'i Cevat Ulunay bile Milliyet'te şunları yazmıştı:

«Anadoluyu gezenler artık iyi bilirler ki, köy!

Çoban kaval çalar, ânın
Hayatı şairânedir,
Güler perisi tarlanın
Bu bir güzel terânedir.

değildir. Kerpiç evler, yamru yumru duvarlar... Bütün bir ailenin barındığı dam altları.. Bu filmi, Türk filmciliğinin istikbale ait müjdecisi olarak kabul ediyorum.

Türk sineması artık, gerçekçi yazarlarımızdan faydalanmaya başladı.

«Acı Hayat»ta toplumdaki tezadı veren bir sahne

«Yılanların Öcü»nde bir çaresizlik tablosu

Buna son tanık. Erksan'ın senaryoya çevirdiği Susuz Yaz'dı. Susuz Yaz yurt gerçeklerini yansıtan bir kaynaktı. Derinlerde birikmiş duru bir kaynak...

Yılanların Öcü ile ilgili ola... günlerde Kim dergisinde yayınlanan bir yazıda özetle şöyle deniyordu:

Yıllarca evvel Burdur'un bir köyünde bir çocuk vardı. Pek çok köy çocuğu gibi fakir idi. Bir tesadüf eserleri okumuş, öğretmen olmuş kendini ye... tiştirmişti.

Fakir Baykurt, iyi bir öğretmen olduğu kadar iyi bir sanatçı idi. Hikâye ve roman yazmaya merak sarmış ba... şarıya ulaşarak dikkati çekmişti. E... serleri ilgi ile izlenmeye başlanmış ve bir ara, Cumhuriyet Gazetesinin açtığı bir yarışmaya katılarak birinciliği ka... zanmıştır. 1957 den sonrası onun için şanssızlık dönemidir.

Genç öğretmenin büyük günahları vardır. Affedilmesi mümkün olmayan günahlar... Bu günahların birincisi, onun bir köy çocuğu olması idi. Köyüne çok bağlıydı ve köylülerinin derdi onun da derdi idi. İkinci günahı Köy Enstitülerinden mezun olmasıydı.

Fakir, Enstitüden çıktıktan sonra, köyünde sessiz sedasız gerçeklere sırt çevirmeli idi. Halbuki öyle yapmadı. Çalıştı, çalıştı. Üstelik hikâyeler, romanlar yazıyordu Baykurt. Salon edebiyatı yapsa, bozkurtlardan, turanlardan söz etse, halkımızı mutluluk içinde gösterse ne ka... dar iyi olurdu? Fakir böyle yapmadı. Köy gerçeklerini büyük bir cesaretle dile getirdi.

İşte bu arada Yılanların Öcü birden Meclislerde mesele haline ge... di. Yılanların Öcü Devlet Tiyatrosunda oynanmak isteniyordu. Cahit Ok... rer adındaki okumaz bir adam, bastı yaygarayı: «Vay efendim benim r... porladığım, Rus propagandası tas... olur da oynar?»

Yalancı, çıkarcı, fırsatçı bir kısım basın durur mu? Aleyhte kampanya açtılar.

İşe bir de film şirketi karıştı. B... şırda Nusret İkbal'in bulunduğu v... bir filmi «Batı Berlin Film Festivali... ne kadar götüren bir şirketti bu... binlerce üyesi ve Mecliste temsilci... rağmen Yılanların Öcü oynatıldı v... büyük bir başarı sağladı. Böylece ha... kın kimden yana olduğu da belirle... miş oldu. Sinemamız Metin Erksan g... bir toplumcu bir yönetmene kavuşmu... tu. Yeni bir çığır, yeni bir sinema ak... mı doğuyordu. Artık kapalı kapılar direniliyor, gerçekler gözler önüne s... rılıyordu.

Metin Erksan sinemamızın en gü... lü kişilerinden birisi... Acı Hayat bun... ispatlamağa yetti. Biz burada şu per... ğe de değinmek zorundayız. Metin Erksan, gerek reji, gerekse senaryo y... ründen sinemamızın bel kemiğidir. Her kişi gibi bazı hataları olabili... Yakın bir gelecekte bu hataları unu... turacak ve daha güçlü eserlerle g... dolduracaktır. Metin Erksan tam b... toplumcu yazar olarak, Türk seyircisinin en doğru yol göstericisidir.

Gelecek yazı Halit Refi...

GARGARA

Halk Matbaacılık Ortaklığı ortaklarından Nevzat Üstün Bey, mutlu mutlu esnedikten sonra söze şöyle başladı:

— Şimdi çağımız uzay çağı, çağımıza uygun şeyler söylemek gerek...

Benceğiz 942'lerde yaşadığım için bu iri çıkış altında besbelli ezildim. Bir yandan da, nerede bulunduğumuzu öğrenerek sevindim. Meğer uzay çağındaymışız...

Nevzat Üstün bey devam etti:

— Bilinçli emekçi sınıflarının bu durumda yapacakları tek şey var Kendi partilerini kurmak...

— Affedersiniz, dedim, siz galiba deveye binmişsiniz bugün?

— Yoo, dedi, sadece biraz viskı almıştım... Nerden anladın deveye bindiğimi?

— Uzaylarda dolaşıyorsunuz da... Belki başınız dönmüştür, diye düşünmüştüm. Affedersiniz... Sonra, bir de şu «emekçi sınıfları» sözü... Malûmunuz, emekçi sınıfı vardır, emekçi sınıfları yoktur...

Nevzat Üstün bey birden dalgalandı:

—Hayır! Emekçi sınıfları vardır! Ben bile Halk Matbaacılık Ortaklığı ortaklarındanım. Fakat hiç bir zaman emekçi sınıflarımı yitirmemişimdir. «Kirli pardesülüler» den nefret ediyorum! Kurulmuş bulunan Türkiye İşçi Partisi, olanakları ve yetenekleri bakımından bu büyük davranışı kapsayacak kadar geniş ve etkili değildir. Dinamik bir Sosyalist İşçi ve Köylü Partisi kurulmalıdır...

Artık anlamıştım. Nevzat Üstün Beyin deveye binmiş olduğunu. Yumruğumu ağzıma götürüp nefis bir «tii» çektim. Bunun anlamı şuydu:

— Ey, fezalarda dolaşan mutlu vatandaş! Şimdi Türkiyede bir Türkiye İşçi Partisi var ve bu parti bütün emekçilerin partisidir. Kurucuları ortada, tüzüğü ortada, kavgası ortada, üyeleri ortada, destekleyicileri ortada.. Bütün engellemelere, bütün karşı koymalara karşın, çığ gibi büyüyüp gelişiyor bu parti. Lûtfen fezadan dönüp de, ayaklarınız yere değsin azıcık! Aydın olarak, ilerici olarak ne yaptınız Türkiye İşçi Partisi için? Üyesi misiniz, çalışmalarına mı katıldınız, gericilerin saldırılarına göğüs mü gerdiniz, adınızı yanyana görmekten sıkıldığınız Yeni İstanbul Gazetesi kadar olsun bu partinin kavgasını mı izlediniz, ne yaptınız sayın Bay Nevzat Üstün Bey? Emeğin, emekçinin kurtuluşu için savaş açanlar, güçleri yettiğince, bugün yine savaşın içindeler. Ama siz nerdesiniz sayın bay Nevzat Üstün Bey? Emekçiler kendi partilerini kurmalılar ha! Türkiye İşçi Partisi, olanakları ve yeterlikleri bakımından yetersiz ha? Dinamik bir Sosyalist İşçi ve Köylü Partisi kurulmalı ha? CHP de böyle diyor, AP de böyle diyor, Yeni İstanbul da böyle diyor, Akis de böyle diyor, statükoyu kurtarmak isteyen herkes böyle diyor, emekçi sınıfın gelişmesinden korkan herkes böyle diyor, gericiler hep böyle diyorlar. İstiyorlar ki, her gün akşam böyle olsun... Emeğin, emekçinin, demokrasinin sadece sözü edilsin, salonlarda lâf konusu bulunsun, biri biraz daha sömürsün, biri sömürüldüğünü haykırmasın. Feza çağı denilsin, insan hakları denilsin, emekçi denilsin, demokrasi denilsin, durmadan bunların edebiyatı yapılsın... Ama, emekçi hiç bir zaman hakkını almağa yeltenmesin! Emeği kurtarmak için kurulan bütün partiler kurutulsun, siyasi partiler tarihinde sadece birer ad olarak kalsınlar... Doğsunlar ve ölsünler... Sosyalist geçinen beyler günlük fıkralarını yazsınlar, ortaklıklarından paylarını alsınlar, emeği korumak için varlıklarını ortaya atanlara «aptal» desinler, Fıstıkçı Celâl ağzıyla sosyalist parti sözcülüğü yapsınlar...

Nevzat Üstün bey, çektiğimiz «Tii» den fena halde ürkmüş olmalı ki, birden gargaraya başladı:

— Hayır, ben İşçi Partisine karşı değilim. Ama bu demek değildir ki, İşçi Partisini yeterli buluyorum. İşçi Partisinin her yaptığı doğrudur. Hayır, İşçi Partisini yeterli bulmuyorum. Bütün alanlarda fokur fokur kaynayan toplumumuzda, İşçi Partisi bir kulüp bir sanat severler derneği olmaktan öteye geçemiyor.

— Sayın Bay Nevzat Üstün Bey.. Toplumumuz bütün alanlarda fokur fokur kaynarken...

— Canım, bırakın kaynasın.. Nerede hareket, orada bereket... Aptallığın sırası mı şimdi? «Sosyalist İşçi ve Köylü Partisi Kurulmalı» dersiniz yarın o parti kurulur. Bu kez başlarsınız, «Bu parti olanakları ve yetenekleriyle yetersizdir, Halk ve Köylü ve İşçi Partisi kurulmalıdır» diye yazıp çizmeğe... Bu kez o parti kurulur siz gene başlarsınız yazıp çizmeğe «Bu memlekette Demokratik Sosyalist İşçi ve Köylü Partisi Kurulmadıkça.» Ve bu işler böyle yürür aziz dostum, İlericilik, aydınlık budur. Ve de çok kârlıdır. Ben çok faydasını gördüm. Benim gibi yapan dostlarım çok faydalanmışlardır bu tip hareketten. Türkiyenin çoğunluğu köylüdür. Bu köylü çoğunlukla doğrudan doğruya ilgi kurmak gerekir. DP de aynen böyle yapmıştı. Biz uzay çağında yaşıyoruz dostum. Oysa ki, İşçi Partisi, dolayısıyla ilgi kurma yolunu seçiyor. İşçi Partisi bekleme politikası gütmektedir. Ben dinamik olmalıdır, diyorum. İşçi Partisi, örgütlenmek için bin kişinin gelmesini bekliyor. Ben, yedi kişiyle harekete geçmesini bilmelidir, diyorum. Particilik böyle olur!

İnsan ister - istemez gülüyor bu «uzay çağı» lâflarına... Ben de güldüm:

— Siz deveye binmişsiniz beyefendi, dedim, Türkiyede deveye binenler hep bu ağzı kullanırlar. Tosbağanın uzay çağı gibi bir şey bu...

Halk Matbaacılık Ortaklığı ortağı Nevzat Üstün Bey, üstün kaliteli yeniden gargaraya düştü:

— Ama kardeşim, siz bir çeşit dokunulmazlık ardındasınız. Yok öyle yağma! Çeşitli etkilerin, çeşitli baskıların altındayız. Kolay mı bu?

Olanca aklımı kullanmama karşın ne çeşit bir «dokunulmazlık» ardında bulunduğumu anlıyamadım. Çünkü ben, Tevfik İlerilerin «ihraç» ettiği bir edebiyat öğretmeniydim. On yıldır yediğim yumruk, Nevzat Üstün Beyin mutluluk sınırını çoktan geçmişti.

Nevzat Üstün Bey, «Nokta» sını koydu:

— Erken daha... Hem çooook erken, bu çeşit tartışmalar için. Çalışmak ve örgütlenmek gerek...

Sağduyu bir vatandaş bıyık altından güldü:

— Erken ha? Peki, ne diye yazmış bu beyfendi, «İşçi Partisi yetersizdir, Sosyalist İşçi ve Köylü Partisi kurulmalıdır» diye? Bu lâfı etmek için erken değil mi daha? Dünkü partinin binlerce üyesi ve Mecliste temsilcisi var. Hangi parti böylesine gelişmiş? Demek ki, bu gelişmeden korkanlar var. Bunlardan biri de, Nevzat Üstün Bey. Bunların aydınlığı, kendi durumlarını aydınlatmağa yeter be dostum, bırak gerisini! Biz böyle gargaraya düşenleri çok gördük.

Hüseyin KORKMAZGİL

Kahvaltı

Sevgilim,

Sana Ankaradan yazmak isterdim. En son model Amerikan arabasıyla en son model yalınayak yanyana. En son model Amerikan demokrasisiyle en son model yağma düzeni yanyana.

Ankara güzel şehir, hoş şehir. Ankara'da çiçek açtı at kestaneleri, sevgilim! Her akşam yağmur yağıyor asfalta. Bu demektir ki, bu yıl ürün bol olacak. Her halde tarlalara da yağıyordur değil mi? Topraksız köylünün avucuna, toprak ağasının cebine. Ve sonra, koalisyon hükûmetinin şemsiyesine. El kadar toprağa el kadar yağmur düşer, çarşaf kadar toprağa çarşaf kadar yağmur... El kadar toprağı olanlar avuçlarını yalarlar, çarşaf kadar toprağı olanlarsa, çarşaf çarşaf banknotları yatırırlar kasalarına.

Sevgilim! Topraksız köylüler, hükûmete doğru yürüyüverdiler Adana'da. Ellerinde koca koca yazılar: «Olur mu böyle olur mu?» Olur tabii ya! Ne varmış olmayacak? Şimdiye kadar olmuş da, bundan sonra niye olmasın? Demokrasi ayrı şeydir, köylünün topraksızlığı ayrı şey. Hacı demokraside köylü toprağındır, toprak ise ağanın... Bu düzen şeriata uygundur. Köylüye toprak verilirse, ağanın forsu kırılır. Ağanın forsu kırılınca, hükûmetin forsu kırılır. Çünkü, hacı demokraside hükûmet desteğini ağadan alır.

Ağa deyince patron geldi aklıma. Mister Charles Livingston diyor ki, «Dünyanın her yerinde patron sözden anlamaz. Ona grev gerek.» Kimdir bu Livingston, biliyor musun? Uluslararası Maden İşçileri Federasyonu Genel Sekreter Yardımcısı ve Dünya Hür Sendikalar Birliği Sekreterya Teşkilâtı Başkanı, aynı zamanda Hür Sendikalar Birliği Ortadoğu ve Akdeniz Ülkeleri Sendikacılık Teşkilâtlanması Başkanı. Kendisi Amerikalıdır. Eğer Amerikalı olmasaydı, bu sözü aynen kedisine iade ederdim. Patronun milliyeti olmazmış! Ne demek o? Yâni patron enternasyonal mi? Öyleyse işçi de enternasyonal. Ama, hayır, estağfurullah... Patronun milliyeti olmıyabilir, fakat işçiye milliyet şarttır. Çünkü patron demek, sömüren demektir. İşçi ise, sömürülendir. Sömürenin milliyeti olmasa da olur, o gene de milliyetlidir ve milliyetçidir. Amma velâkin, sömürülenin mutlaka milliyeti olması gerekir.

Gelelim Almanya'daki Türk işçilerinin durumuna...

Almanyadaki Türk işçilerinin haklarının korunmasını sağlamak için Alman hükûmetiyle sosyal güvenlik anlaşması yapılmasını kararlaştırmış bulunuyoruz.

Sevgilim! Dedikoduya boş ver, Almanyadaki işçilerimiz çok, çok, çok rahattırlar. Geçenlerde aldığım bir mektubun bazı yerlerini buraya aktarıyorum, oku: «Almanyada, yabancı işçiler için hastalık musibetlerin en korkuncudur. Her hafta Cuma günü kontrola çağrılan hastaya karşı, sigorta dokto- [...] muayene ve tedavi hakkını vermiş, fakat doktora, muayene ve tedavi yetkisi vermemiştir! Bir adam, yâni bir işçi, işten müteyellit bir çeşit sakatlığa uğruyor, kendisine, çalışabilecek hale gelebilmesi için dahi zaman ve fırsat vermiyorlar. Ben kablo fabrikasında, günde 11 saat çalışıyorum. On ay zarfında on gün insan seviyesine çıkarak yaşamak imkânını bulamadım. Ailecek çalışanların durumları biraz ümitli görünüyor. Karı - Koca sabah saat 6'da işbaşı yapıp, akşam 18 de eve dönüyorlar. Böylece, memleketlerine bir otomobil götürme hayali peşinde, yılda 3500 - 4000 mark biriktirenler varmış. Otomobilin yurda sokulması da ayrı bir rezalet ya... İşçiliğe alışmamış erkek işçilerin yüzde sekseni yaprak dökümüne uğruyor.»

Hem, bundan böyle Almanyaya işçi göndermiyeceğiz. Çünkü Ankarada koskocaman bir «Devrim Diyanet Sitesi» kuruluyor. 10 Mayıs Cuma günü temel atma töreni vardı. Bütün bakanlar ve bakmayanlar, görenler ve görmeyenler törende hâzır nâzırdırlar. Sitenin naylondan maketleri içine şeker doldurulmuştu, bol bol yedik. Devrim Diyanet Sitesinin tatlıya oturacağı şimdiden belli. Vatandaşın biri de bir kalemde yüz bin lira bağışta bulundu. Sanayi Sitesi, Marangozlar Sitesi, Bakkallar Sitesi olur da, Diyanet Sitesi olmaz mı? Devrim adını da Temelli Senatör Ahmet Yıldız takmış. Hükûmet keyfinden uçuyor: «Artık, geleceği böylece garanti